

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra systematické teologie**

Diplomová práce

SMYSL ŽIVOTA V JULIINÝCH OTÁZKÁCH

Vedoucí práce: Prof. Dr. Karel Skalický, Th. D.

**Autor práce: Bc. Kateřina Pražáková
Studijní obor: NPAK/N6107 Humanitní studia
Ročník: IV.**

2013

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. ledna 2013

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. Dr. Karlu Skalickému, Th. D. za cenné rady, připomínky a dlouhodobé trpělivé metodické vedení práce;

děkuji Mgr. Vlastě Liškové za formální korekturu diplomové práce a přátelskou podporu;

a v neposlední řadě děkuji mé rodině za neutuchající víru v mé studium a životní rozhodnutí.

OBSAH

1. ÚVOD	06
2. BIOGRAFIE EGONA BONDYHO	08
3. PRVNÍ KAPITOLA	
3.1 ČLOVĚK NA VRCHOLU	10
3.1.1 Člověk jako bios a intelekt	10
3.1.2 Lidská přirozenost	11
3.1.3 Konec vývoje člověka?	13
3.2 NEGACE STARÉHO	14
3.2.1 Rovnováha člověka	16
3.3 SOCIALIZACE ČLOVĚKA	18
3.3.1 Obnovení lidskosti a její překročení	21
3.4 PERSPEKTIVY SMYSLU	23
3.4.1 Problematika svobodného jednání	24
4. DRUHÁ KAPITOLA	
4.1 DĚJINNÉ POZNÁNÍ ČLOVĚKA	26
4.1.1 Tenká linie mezi filozofií a teologií	29
4.1.2 Tajemství	31
4.1.3 Ratio contra tajemství	32
4.2 ONTOCENTRISMUS A THEOCENTRISMUS	34
4.2.1 Člověk manažerem svého života	35
4.3 ONTOLOGICKÁ REALITA (SVĚT, ŽIVOT)	37
4.3.1 Neprostorový časový bod	37
4.3.2 Pleroma	39
4.4 KONCEPCE NESUBSTANČNÍ ONTOLOGIE	41
4.4.1 Struktura nesubstanční ontologie	41
4.4.2 Nesubstanční ateismus a nesubstanční theismus	42

5. TŘETÍ KAPITOLA	
5.1 ETIKA VE SMYSLU	43
5.2 ESCHATOLOGIE aneb proč trvale žít	46
5.2.1 Zlo a hřích	46
5.2.2 Provázanost zla a eschatologie	47
5.3 JAK BONDY VNÍMÁ BOHA	51
5.3.1 Osobní bůh versus živý bůh	53
5.3.2 Bůh živý je bohem milostivým	54
5.3.3 Smysl života v milosti	56
5.3.4 Bondyho zážitek víry	58
6. ZÁVĚR	60
7. POUŽITÁ LITERATURA	63
8. ABSTRAKT	64
9. ABSTRACT	65

1. ÚVOD

Smysl života je jednou z neaktuálnějších, denních a celoživotních otázek lidského pokolení. Zasahuje do všech stránek života, protože člověk, jakožto jediná bytost pozemského světa, je obdařen schopností vnímat a rozmyšlet i nad sférami psychologickými a duchovními. Možná právě díky tomuto "obdaření" se ve svém životě snaží nalézt pevný bod, porozumění či propojení člověka, světa, přírody, universa. Všeho, co ho obklopuje, co je schopen pozorovat a i toho, co se lidskému vnímání a chápání stále vymyká. Je to nelehký úkol, zodpovědět otázku o smyslu života – jak pro laiky, tak pro teology, filozofy a vědecké badatele.

Egon Bondy se v díle *Juliiny otázky a další eseje* dotýká tématu smysl života zdánlivě lehce a okrajově. Jeho úvahy a myšlenky, filozofické bádání a rozjímání, kritika dosavadních pohledů a kategorií filozofie či teologie dosahují od ateistického pohledu až k hlubokému spirituálnímu zážitku.

Práci, kterou jsem zpracovala na základě knihy *Juliiny otázky a další eseje*, je rozdělená do tří částí. V první části uvádím Bondyho pohled na osobnost člověka, na jeho tisíciletý vývoj a momentální stagnaci "na vrcholu" lidského rozvoje. Bondy poukazuje na to, že vývoj člověka není zastaven, nemůže být. Jelikož ve stádiu, v jakém se nachází, je jeho situace bezútěšná. Je nutné změnit člověka kvalitativně, v celé jeho lidskosti.

Druhá část je zaměřena na Bondyho pohled na ateismus, filozofii a teologii a jejich vzájemné prolínání. Tam, kde končí jedna věda se svou teorií, nastupuje druhá, jejíž východisko je prozatím neslučitelné s tou první. Zde nacházíme Bondyho kritiku jak filozofie, tak teologie, a otevírání nových konceptů. Jedním z nich je kategorie nesubstančního jsoucna.

Třetí část práce je z mého pohledu velmi spirituální. Bondy se doznává ke svým hlubokým zážitkům víry a víry k živému Bohu. Jestliže první dvě části práce smysl života pouze skrytě naznačují, třetí část postupně odhaluje Bondyho pohled na to, jak zodpovědět tuto otázku.

Vzhledem k Bondyho rozsáhlým zájmům více méně ve všech kategoriích věd a lidského života si dovoluji poznamenat, že svými úvahami je velice blízký dnešnímu člověku. Lidské pokolení prochází jakousi tichou a těžko poznatelnou proměnou. Lidé se snaží více porozumět vnitřnímu světu, pochopit propojenost událostí a věcí světa, ale těžko se oddávají "nadpozemským" neuchopitelným a nedefinovatelným pojmům a zážitkům. Proto možná dnešní teologie či filozofie mohou být nedostačujícími v zodpovídání tíživých otázek člověka, jež jsou jim předloženy. Jejich slabinou se stává buď nedostačující a otevřená odpověď, či taková, která zasahuje až do dimenzí, které člověk není připraven či nechce přijmout. Egon Bondy v tomto momentě otvírá dveře k novému možnému poznání.

2. BIOGRAFIE EGONA BONDYHO

* 20. 1. 1930 - 9. 4. 2007

Zbyněk Fišer, alias Egon Bondy, se narodil v Praze jako syn československého legionáře. V roce 1957 vystudoval střední školu, a poté dálkově studoval filozofii a psychologii na FF UK. V roce 1967 se stal kandidátem věd. Egon Bondy byl přesvědčeným marxistou. Paradoxně se právě tímto svým přesvědčením dostal do opozice vůči režimu, jelikož si uvědomil, že propaganda ideologie marxismu Sovětským svazem nemá vůbec nic společného s tím původním. Společně s Ivem Vodseďálkem a Bohumilem Hrabalem stáli u zrodu prvního českého samizdatu - Půlnoc. Bondy se také stal jedním ze symbolů české undergroundové kultury. Kromě marxistické ideologie byl také výrazně ovlivněn koncepcemi buddhistickými a taoistickými. Později se věnoval i islámské a křesťanské teologii.

Jako protest proti rozdělení Československa se přestěhoval do Bratislavy, kde v letech 1993 – 96 přednášel na FF KU a na jiných vysokých školách.

Kromě filozofie se věnoval také dílům básnickým a prozaickým. Ty původně vycházely pouze v samizdatech, a teprve od roku 1990 jsou postupně tištěna.

Vzhledem k tématu práce zde zmíním pouze některá Bondyho filozofická díla:

- 1967 Otázky bytí a existence - nezměněná verze Bondyho diplomové práce z roku 1961
- 1962 Útěcha z ontologie
- 1968 Buddha
- 1993 Filozofické eseje – práce, které původně vycházely v samizdatu a jsou od roku 1993 publikovány, mezi nimi také Juliiny otázky, aj.

Dle Iva Vodseďálka se Egon Bondy snažil rozšířit jádro marxistické filozofie o dimenze metafyzické. Jádrem problému ontologické problematiky je však pro Bondyho pojem ontologické substance. Bondy tedy přichází s teorií tzv. nesubstančního modelu a kategorie samovzniku. Hlavní myšlenkou je, že neexistuje žádné nadřazené jsoucnost, ať si pod tímto pojmem představíme Boha, přírodu či hmotu, aj. "Už při těchto analýzách je pro Bondyho charakteristické propojování problematiky ontologické

a axiologické, jež jsou nazírány v komplementární jednotě. Základní pozicí, která je dodržována a jen stále jasněji propracována v celém díle, je ateistická dialektika, úzce propojující prováděnou filozofickou analýzu s dialektickým a historickým materialismem. Dospívá k hypotéze o „ontologii beze všech determinací“.¹ Jeho všestranný zájem o buddhistickou, čínskou a později i křesťanskou či islámskou teologii, ale stále se základem v ateismu, se odráží i v jeho spisech. Nicméně práce jsou později obohaceny také například o "kategorii milosti".

V *Juliiných otázkách* byla exponována problematika místa a funkce lidského rodu v rámci pohybu univerza a s tím i problém vytvoření tzv. „artifciálních bytostí“.² Tyto bytosti nejsou umělou inteligencí, ale Bondy jimi míní určitou transformaci ve smýšlení, chování a působení člověka na zemi. Tato myšlenka je často v Bondyho díle reflektována.

Egon Bondy zemřel 9. dubna 2007 ve věku 77 let v Bratislavě.

---

¹ <http://egonbondy.info/1-biografie>, <http://egonbondy.info/1-biografie/11-bondyho-zivotopis-ve-slovníku-ceskych-filosofu/%C5%BDivotopisy>

² <http://egonbondy.info/1-biografie>, <http://egonbondy.info/1-biografie/11-bondyho-zivotopis-ve-slovníku-ceskych-filosofu/%C5%BDivotopisy>

3. PRVNÍ KAPITOLA

3.1 ČLOVĚK NA VRCHOLU

Člověk se označuje jako vrchol biologické pyramidy života na světě. Jak ale jeho vývoj postupně gradoval, lze v dnešní době říci, že dosáhl určitého konce. Nevychází se žádným směrem dále. Bondy ve svých úvahách hledá řešení pro člověka v pokračování jeho dalšího vývoje. Kdyby totiž lidský vývoj byl ukončen v tomto stadiu, výhledy pro další život by byly vskutku tristní a neúspěšné.

3.1.1 Člověk jako bios a intelekt

Bios je označení, které Bondy používá pro veškerý život včetně jeho projevů a forem, od nejjzákladnějších buněčných prvků až po složité spektrum soustav rostlinné či živočišné říše. Na "vrcholu" tohoto biosu je postaven člověk. Bondy popisuje člověka jako nejposlednější možné rozvinutí biosu.

Člověk je biopsychogenní jednotkou zasazenou ve společnosti, kterou si kolem sebe vytvořil a kterou si pěstuje. A zde, právě u člověka, bios nachází svůj konec. Jeho rozvoj, zdá se, došel ke konci. Kam se má člověk dále vyvíjet? Bondy píše: *"Leč vše kdysi nové dochází jednou svého naplnění, dosahuje svých mezí a končí jako staré, co už nemá žádné možnosti sebevývoje, kromě degenerace – nebo sebenegace v dalším novém. Vznikem člověka dosáhlo biologično svého nejdokonalejšího produktu a zároveň svého vrcholu."*³

Ale jak si Bondy všimá, každá další generace lidského pokolení jaksí v tomto postavení skomírá. Už nemá kam jít, neví, co dělat dále. Lidé jsou čím dál více ztraceni, jelikož, jak Bondy podotýká, *"už nejsou s to žít"*.⁴ V tomto ohledu bios najednou ztrácí svou perspektivu dalšího rozvoje a pokračování včetně naděje, že člověk tu není úplně zbytečně. *"Ztroskotání člověka není pouze jeho otázkou, je to otázkou hodnoty a významu biologična celého."*⁵ Jestliže evoluce, vývoj člověka končí tak, jak se momentálně zdá, jaký smysl měla celá etapa dějin? Člověk nedosáhl žádného kvalitativně uznatelného vrcholu.

³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 54 - 55

⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 54 - 55

⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 36

Každá práce, tudíž i lidský život, která nedochází výsledku, zmaří pocit a úsilí celé činnosti od počátku. Najednou se vše zdá zbytečné a marné. Zde je tedy na místě se ptát:

Kam míří rozvoj lidstva? Kam spěje? A je zde vůbec další vývoj? Může člověk (jakožto homo sapiens sapiens) ještě překročit sám sebe nebo jen degeneruje?

Vezměme si, jak vypadá dnešní svět - člověk si jde mílovými kroky po horizontální přímce života, snaží se rozšířit své území vlastnictví a blahobytu. Každý den slýcháme stovky špatných, smutných a tragických zpráv namísto opaku. Můžeme tedy konstatovat, že ve vývoji své vertikály, svého poznání, se člověk pohybuje mravenčími kroky. Není s to rozmýšlet nad svým životem a svými úkony, jelikož přes klapky na očích a zdánlivě "nedostatku času" to nedokáže.

Můžeme tedy opravdu věřit, že člověk, lidstvo se stalo opravdu vrcholem? Tím, kam se příroda měla rozvíjet? Nebo se nějakou nešťastnou náhodou uhnulo špatným směrem?

3.1.2 Lidská přirozenost

Obtíž pro člověka začala tehdy, kdy pocítil touhu porozumět své existenci. Kdy poprvé poznal, že nerozumí tomu, proč vlastně žije. Posunul se z biologické oblasti na psychologickou a spirituální. Bondy říká: *„Žít je člověku stále těžší, neboť stále zřetelněji poznává, že je to nic neříkající a nic neřešící samoučel. ... Člověk stojí nad tímto mechanismem. ... Člověk usiluje o potlačení všech biologických projevů ... aby zapomněl na nesmyslnou pro něj fakticitu biologického života“⁶*

Otázka zde zní, proč by měl zapomínat na fakticitu biologického života? Vždyť by zapomněl na jeden ze svých přirozených lidských projevů?

Co tedy Bondy míní faktitou biologického života pro člověka?

PŘIROZENOST ČLOVĚKA – co je vlastně přirozeností člověka? Fyzická stránka k jeho přirozenosti patří. Tím, že člověk hledá smysl, nemusí přeci zanedbávat svou fyzickou stránku. Pocit ovládnutí sebe sama, přirozených lidských projevů, může dodávat pocit, že člověk je schopen ovládat cokoli. Při hledání smyslu člověk

---

⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliány otázky a další eseje, str. 37-38

překročuje sama sebe, celou svou bytost, nejen biologično. Vyvíjí se v celé své osobnosti – člověk jako jednota ducha a fyzická, musí se vzít v úvahu lidská bytost ve své celistvosti.

Jestliže by se člověk snažil pouze o psychický vývoj a snažil se o omezení každodenních biologických potřeb, které instinktivně pociťuje, mohlo by ho to poškodit jeho životní rovnováhu? Lidé rozvíjí ducha, jiní si "užívají" života. Je těžké nalézt střed, co je vlastně správné. Která cesta je tou správnou pro "pravý a správný" rozvoj člověka? Jediné, co můžeme s jistotou říci, je, že bio je lidskou součástí.

Má člověk bojovat proti své přirozenosti nebo je tento boj jen předzvěstí dalšího stupně vývoje člověka?

ROZPOR ČLOVĚKA je v pohledu na konečnost života – člověk po životě tolik touží. Druhou stranou mince je smrt. V paměti na smrt člověk hledá, usiluje o možnost jejího ovlivnění, zamezení konečnosti života. Člověk však musí žít se smrtí, nesmí ji opomíjet, patří k životu. Tento rozpor zásadně drásá lidskou mysl, a proto se ho snaží vytěsnit. Ale smrt je stejně stále přítomna.

Bondy se obrací k vnitřnímu světu člověka. Člověk má přírodu uvnitř. Ta je jeho součástí, a jí je zákonitě ovládán. Bondy tvrdí, že člověk musí přírodu uvnitř sebe negovat, musí se stát vnějším jevem, aby se intelektuálně⁷ mohlo plně vyvinout a dojít k naprostému sebeuvědomění.

„Bios contra intelektuálno. Bios znamená pro Bondyho neodlišenost, identitu, samozřejmost, bezproblémovost a mimohodnotovost.“ Člověka v emancipaci od biotu *„čekají mnohé nové a těžké problémy, jak se udržet a rozvinout a seberealizovat v další genezi“*. Přesto Bondy vidí v emancipaci smysl, jelikož člověk se posune ve svém vývoji výše, neseschne v jednoduchosti, ve zdánlivém klidu a bezpečí, a v objetí hledání svého smyslu života, které stejně nemůže nalézt či si ho zaměňuje za určité snadno dostupné cíle.⁸

---

⁷ Sám ale doznává, že výraz intelektuálno není úplně přesným.

⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 54 - 55

3.1.3 Konec vývoje člověka?

Bondy přiznává, že člověk má tělesnou a duchovní rovinu. I přesto, že tento pohled na člověka nikterak radostně nepodporuje. „*Člověk je místem styku dvou kvalit, místem, v němž se uskutečňuje jejich rozpor a svár. – To je klíčový problém člověka a je nezbytným úkolem tento problém poznat správně jak filozoficky tak vědecky.*“⁹ Bondy prozatím opomíjí další dvě podstaty člověka (sociální – zmiňuje ji později – a duchovní podstatu člověka, která je dle Bondyho "*přirozenou, vývojově vzniklou nadstavbou animálního, přirozený produkt tělesného*").¹⁰

Bondy dochází k závěru, že člověk, ač je vrcholem všeho biologického rozvoje, tak je v podstatě "zmetek".¹¹ A je jím právě proto, že nedokáže v tomto životě žít. Nedokázal se v něm asimilovat a hledá důvody, proč vlastně nežít. Anebo žít jinak. **Tím však vyvíjí veškeré své úsilí směrem, proč tu nebýt, a ne naopak proč tu být.**

A to je právě otázka hledání smyslu života. Vidíme celou lidskou společnost s jejími moderními „nemocemi“ jako jeden veliký problém. Kde se ale vzalo toto lidské zoufání a ztracenost? Příroda si od počátku vedla bez problému. Proč člověk, který má tolik možností, není s to si zachovat tvář a bít se o svůj život a o jeho další rozvoj? Bondy právě chce nalézt možnost dalšího vývoje člověka, kam jeho úsilí o transformaci směřovat.

Co nového se dá v člověku vytvořit? Jsme na konci vývoje nebo právě začínáme novou etapu? „*Zřejmě to nelze vysvětlit jinak než tím, že ve vrcholné fázi samopohybu (stupni vývoje) živé hmoty, když už se dialektika biologična vydala ze všech svých perspektivních vzestupných možností, objevují se spontánní náběhy přechodu ve vyšší kvalitu, k vytvoření vyššího nového.*“¹²

Dochází k přirozenému rozporu člověka s čistě bio osudem rozumu proti pudu (instinktu). **Bondy to logicky vidí globálně i přesahně pro celý vesmír. Nejsme na konci vývoje!!! Vesmír se dále vyvíjí, a s ním i vše, co existuje.**

⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 43

¹⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 43

¹¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 39

¹² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 40

3.2 NEGACE STARÉHO

Bondy aplikuje vývoj (samopohybem) od anorganické hmoty až k prvotním abiogenním organickým molekulám na sebevývoj ontologické reality.¹³ Svým logicko vědním úsudkem pootvívá možnost, že člověk, jakožto vrchol biosu, je vlastně jeho konečným možným vývojem. A z negace člověka samého může vzniknout nová kvalitativně vyšší ontologická realita. Člověk stojí právě na hraně k novému vývoji a zničení starého. Jen musí umět vyslyšet a využít příležitost.

Zničením starého je míněna tzv. negace negace - laicky řečeno nejdříve negovat bios, poté negovat negované, a pak teprve vzniká to pozitivní:

Bios – negace biosu (ale stále jím ovlivněn) – negace negace – intelektuálně (rozvíjení nového nezávislého)

„...Teprve když toto pozitivní nové dozraje jako hrobař v lůně první negace a neguje ji, je dosaženo plné emancipace od prvotně negovaného, proti němuž už nyní není třeba se zoufale bránit, neboť i negativní vazba s ním je již přerušena.“ Pak už není negativní nové, ale pozitivní nové.¹⁴ Bondy tuto novou vyšší ontologickou kvalitu spatřuje v „intelektuálnu“.¹⁵ Jde tedy o popření části přirozenosti člověka, aby mohl dosáhnout kvalitativně nového a plnějšiho stupně ve svém vývoji? Je možné, že za takových podmínek bude smysluplnost života pro člověka zřetelná?

*„Zdá se nám, že biologická kvalita (či stupeň) vývoje ontologické reality dospěla posléze až na práh kvality vyšší. Tuto vyšší kvalitu však již ovšem nedokáže realizovat tak, že ji vytvoří a podrží na vlastní bázi. Žádná nová kvalita nevzniká sice jinak, než ze staré, ale nezůstává jako jen další kvalitativní přídavek na její bázi, nýbrž seberealizuje se negací kvality staré, což prostě znamená, že si vytváří sama v sobě svoji vlastní novou bázi, na níž – tj. sama na sobě – pak stojí a rozvíjí se.“*¹⁶ ... „A ono dříve nebo později, kdy se tak stane, je prostě dnes.“ Taková úvaha je naprosto logická. Základy se nemohou stavět na něčem, co již delší dobu nefunguje správně. Jedině zbořením starého a postavením nových základů lze opět postavit pevnou stavbu. Jenomže se naskýtá problém – negace starého znamená možné odstranění části lidské

¹³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 41

¹⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 80

¹⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 46

¹⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 44 - 45

přirozenosti. A takových základů, ač jsou třeba už opravdu slabé, se zbavuje velmi těžko. A proto člověk tak nešťastně bojuje sám se sebou. Dle Bondyho vede svár uvnitř sebe samého, protože bios a intelektuálně jsou pevně spjaty.

Můžeme ale také říci, že základy lidské přirozenosti vůbec slabé nejsou. Jen jsou v nynější rigidní podobě nesnesitelné. Možná tedy na ně nazíráme ze špatného úhlu pohledu či se musíme naopak zaměřit na pozitivní stránku, kterou člověku přinášejí.

Intelektuálně je ten ojedinělý stupeň vývoje, kterého člověk dosáhl jako jediný ze všech živočichů. Uvědomění si svého života, smrti, snaha o pochopení limitované lidské existence zrovna na této určité planetě. V rámci rozvoje intelektuálně je dle Bondyho životní přirozenost člověka (jeho pudy) odsunována stranou či racionálně zdůvodňována. Člověk se svou inteligencí by přeci neměl být ovlivňován živočišnými instinkty a pudy. Bondy tento proces nazývá „úplná dialektická negace biotu“. *„Ale pokud by mělo být intelektuálně vázáno na biologično ... nemůže se ve své vlastní kvalitě rozvinout tak, jak mu to odpovídá, nepřekročí vlastně první náběhy ke své seberealizaci.“*¹⁷

Člověk si hodnoty intelektuálně, ať měrné či hodnotící, vytvořil sám a sám si je přenáší do reality.¹⁸ A podle nich je realita utvářena a přetvářena. Jak ale dosáhnout hodnot pozitivních?

Člověka omrzel čistě instrumentalistický postoj k životu. Jak říká Bondy, je pro něj bezcílým. Snaží se tedy do života vkládat hodnoty „pro větší dobro“ a chce opravdu věřit tomu, že tyto hodnoty vytváří a koná. *„Je to maximálně pozoruhodný fenomén, který naprosto zřetelně dokládá, že v rovině člověka jsou už principy biotu nedostačující, že se tu objevuje potřeba (nutnost) překročit je ve směru k principům biotu zásadně nevlastním, s ním nekongruentním, k principům hodnotovým.“*¹⁹

Žije člověk jen v ideji života? Je to maska, přetvářka? Chce se odtrhnout od bio podstaty nebo se snaží o její ignorování v rámci hodnotového žebříčku? Vytváří si jiný svět nebo ho chce opravdu změnit? Možná spíše naopak. Člověk se přeci nebude chtít "zbavit svých základů". Naopak je ve své inteligenci bude chtít propojit. *„Hodnoty jsou*

---

¹⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 47

¹⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 77

¹⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 82

produktem určitého stadia vývoje, samovývoje ontologické reality.“²⁰ A jako takové se musí rozvíjet.

A proto Bondy vnímá, že tento proces negace již člověk započal. Vidí člověka jako „bitevní pole“, na kterém intelektuální část jeho samého zadává, co by mělo být splněno, a biologická opozice tyto cíle ničí. Dle Bondyho se snažíme nalézt hodnoty v biotu či je jimi nazývat. Připoutáním se k biotu ale nedosáhneme intelektuální emancipace.²¹ Intelektuálně tedy nesmí v žádném směru podléhat biotu. Jak ale člověk bude takové výzvy schopen, když jeho podstatu tvoří nejen duchovní část, ale i tělesná? Jak překročit svou tělesnost a to, co ji tvoří? „*Jediná cesta je, a také bude, opustit toto území, překročit tyto hranice, vytvořit vlastní bázi pro intelektuálně zbavené biologična*“.²²

Nabídne se hned několik otázek. Proč by se biologično mělo cítit ohroženo, když tvoří s intelektem jednotu? Bude ho přeci vždy potřeba. Lze v biotu dosáhnout také určité výše? Lze bios přesáhnout (nebo negovat) sama sebe? Je překročení biotu člověka nutností? Je to možné, aby člověk v sobě potlačil či přetvořil pudovou a reflexní přirozenost? Intelektuálně přeci nemusí být fyziologickou stránkou člověka nikterak ovládáno. Všude lze přeci nalézt rovnováhu.

3.2.1 Rovnováha člověka

Bondy tedy nakonec polemizuje s myšlenkou, zda-li má bios ještě v sobě neodhalené rezervy. „*Je tu předpoklad, že v biotu dřímají dosud neuplatněné síly, které na úrovni člověka jsou aktivizovány díky vyspělé organizaci vyšší nervové soustavy.*“²³ Jaká síla (nová síla) biotu by to musela být, aby byla schopna umoudřit svár mezi kvalitami člověka a na níž by mohlo intelektuálně stát?

Vidí zde dvě možnosti:

- spojnice bio sil s transcendentnem – to Bondy ve svém raciu zamítá

---

²⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 87

²¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 52-53

²² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 48

²³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 59

- rozvinutí bio sil na takové úrovni, jež by přinesla jak absolutní změnu psychiky člověka, tak jeho života (přirovnává k tibetským jogínům).

Bondy se domnívá, že druhá možnost je lidstvu zcela uzavřena, jelikož by šlo jinou cestou. V této možnosti – tedy rozvíjení bio sil až na takovou úroveň, kdy člověk své instinkty a pudy může opomíjet a rozvíjet tak intelektuální schopnosti – je vynechán jeden důležitý prvek dnešní doby – technický rozvoj a vědní vyspělost světa. V této fázi již nelze změnit směr cesty lidstva. Možná pro individuální lidskou bytost je taková možnost otevřena. Každopádně pro celou společnost jsou tyto dveře rozvoje uzavřeny. Člověk již nemůže změnit to, čím byl a je. Může „pouze“ rozvíjet to, kým je, a tím směřovat k tomu, kým může být. Může rozvíjet svou vlastní hodnotu. Musí zde tedy nutně existovat třetí možnost, jelikož lidstvo ve stále stagnaci může pouze přežívat, ale ne dlouhodobě žít.

Vezměme si, že lidská schránka se vytvářela během několika tisíců let. Je snad očividné, že v novou formu existence se za deset let nemůže člověk takovým rapidním způsobem vyvinout, zvláště panují-li na světě takové obrovské rozdíly jak v kulturách, tak v jejich individuálních nositelích. Člověk možná stojí na hranici, kterou lze nyní pouze překročit, a zaujmout stanovisko vývoje vpřed se zaměřením na jeho intelektuální či duchovní (pan Bondy promine) stránku. Odvrácení se od této hranice čelem vzad a navrácení se do minulosti či zabrzdění, v horším případě zastavení, vývoje člověka opravdu znamená jeho nezadržitelnou destrukci. Což jistě můžeme vnímat již v dnešní době.

Avšak lidský vývoj v jeho rozumové, intelektuální, duchovní rovině v globálním měřítku a Bondyho negace biologického je opravdu písni daleké budoucnosti... I když to třeba nebudou statisíce, ale „jen“ tisíce či stovky let.

3.3 SOCIALIZACE ČLOVĚKA

Vzhledem k výše uvedeným kapitolám můžeme uznat, že bios nebude jednoduché překročit. Či lépe řečeno, není zapotřebí ho překračovat. Člověk musí hledat správnou cestu ke svému vyššímu rozvoji a poznání. Jako jedna z nich se nabízí cesta k rozvinutí individua i v socializaci člověka.

1a) Rozvinutí individua – rozvinutí špatných i dobrých vlastností v plné míře. Podle Bondyho nelze přesně určit, které vlastnosti ano a které ne. I kdyby se tak učinilo a člověk to ve své svobodě zhodnotil jako neopodstatněné, jejich rozvíjení by neplnil.²⁴ (Také se mi zdá, že by se nedalo vyhnout určité stádovosti. Rozmanitost by zanikla. Možná také některé špatné vlastnosti napomáhají k rozvoji těch dobrých, a ty špatné se posléze stanou druhotnými).

1b) Rozvinutí lidstva jako celku – „*Lidstvo jako celek se může stát jediným velkým organismem, který může reagovat molárně – jako jedna individualizovaná struktura.*“²⁵ ... „*Takováto nová vývojově vyšší ontologická jednotlivina má pak svůj způsob existence, a tím stojí právě na vyšší ontologické rovině než bios, a tudíž existuje i v jiném prostoru než je prostor biologických zákonitostí a principů. Otevírá se tu právě onen prostor problémovosti, nesamozřejmosti a hodnototvornosti.*“²⁶

Kdyby lidstvo jednalo jako individualizovaná struktura, vše by muselo podléhat daným normám a zákonům pevně stanoveným, které nepodporují individualizaci člověka. Vše by bylo monotónní. Bondy to připodobňuje k jistému druhu násilí. „*Člověk má potřebu jednat na základě vlastního uvědomělého pochopení a rozhodnutí.*“²⁷ To otvírá bránu problémovosti a určité nesamozřejmosti.

2) Socializace člověka - Bondy dochází k dalším úvahám o podstatě člověka a ptá se, co se vlastně skrývá za pojmem socializace člověka a co obnáší. Právě tím, že je člověk tvorem vyrůstajícím a vyvíjejícím se ve společnosti, pocítí dle Bondyho "nesamozřejmost své druhové existence". Její podstatou je právě nalezení smyslu

²⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 64

²⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 66

²⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 66-67

²⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 70

existence a cesty, která k němu vede. Aby toho člověk byl schopen, musí nejdříve překročit sám sebe, svůj vlastní stín. A podmínky ke splnění tohoto záměru vidí v "pravé socializaci člověka".²⁸

Co tedy pravá socializace přináší člověku? Přináší podmínky k nalezení smyslu, jež ho obohatí takovou silou, že dokáže překročit sám sebe? Stín vlastního momentálního individuálního já? Vlastně – jestliže smysl člověka pohlí takovou intenzitou, jeho vlastní já dosáhne jiné „dimenze“, jiné velikosti. Podmínkou je však dozrát k *"pravé nefalšované socializaci"*²⁹ Ta je nutným předpokladem. „*Socializace ještě není sebezpřekonáním člověka a biotu, je jen nejvyšším využitím možností biotu,*“³⁰ neboli zde tedy bios nachází své doposud nevyužité a nepoznané rezervy.

Socializace dle Bondyho je skrytou silou biologična. Ostatní bios se také shlukuje do skupin, ale zejména v zájmu přežití. Na socializaci se ale také nemůže hledět pouze idealisticky, má i stinné stránky. Dějiny i přítomnost jsou jejich důkazem. Sami vidíme ve světě dělení lidí dle ras, náboženství, kultur, intelektu, úřadu moci aj. Tento jev začal v dávné historii. A i když na jedné straně probíhá (externě) tzv. integrace, tolerance a vzájemné prolínání a poznávání lidských pospolitostí, na druhé straně (interně) se se zřejmostí děje opak, či je proces integrace výrazně brzděn. Nemusím znít příliš pesimisticky či přehnaně, když vyzdvihnu, že násilí vůči rozdílnostem člověka je stále velkou hrozbou. Člověk obrací svou nenávist vůči druhým, ať už je jeho pohnutka jakákoliv. Svůj hněv, zlobu si vybíjí překvapivě i na svých nejbližších. V neposlední řadě se člověk nakonec a paradoxně stává svou vlastní obětí i sám.

Bondy měl zajisté na mysli úplnou, totální a nepodmíněnou socializaci člověka. Takovou si představuji, když nepřátelé stojí proti sobě (ať člověk proti člověku či člověk proti sám sobě), vzhlížejí k sobě jako rovný k rovnému a jejich city a myšlenky tomu odpovídají. Tehdy se člověk dokáže povznést nad sebe sama, své instinkty a pohnutky, ať jsou jakékoli.

Bondy tedy říká, že „*nová kvalita, kvalita, která vnáší do biologična prostor hodnotovosti, není na bázi biotu důsledně realizovatelná – k tomu, aby se ontologicky*

---

²⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 70

²⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 71

³⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 71

*realizovala a afirmovala, je nutný kvalitativní skok (vývojový) v samopohybu ontologické reality.*³¹ Je nutné, aby se člověk rozvinul dále. Ve 3. tisíciletí stagnuje.

---

³¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliány otázky a další eseje, str. 71

3.3.1 Obnovení lidskosti a její překročení

„Obnovení lidskosti je možno dosáhnout jedině nalezením nového zakotvení hodnotových postulátů a norem (k čemuž ovšem nedostačuje trestní zákoník), a to v důsledku znamená znovuobjevení ontologické reality.“³² Jedná se o znovuobjevení bytí. Člověk takový, jaký momentálně je, nemá mnoho šancí úspěšně a spokojeně ve světě být, žít. Svět i vědomí člověka se mění. To, co platilo a fungovalo před několika stovkami, desítkami let, nelze rozhodně aplikovat nyní. Každá situace je nová a přináší nové způsoby svého řešení. Tím je svět i člověk v neustálém aktivním pohybu a proměně.³³ Dalo by se říci, že se lidské vědomí stále přetváří v nekonečném procesu. A stále pochybuje.

Dále je důležité zmínit, že Bondy nevidí jako správnou cestu, jak najít prapodstatu všeho, tedy i hluboký vnitřní smysl života, pouze v ponoření se člověka do sebe samého. Takový proces nazývá „angelizací“ a „antihumanističností“. Snaží se o nalezení nemystifikovaného obrazu světa. Člověk, jako individuum i jako celý rod, musí překonat sama sebe. Bondy však toto překonání nevidí v pohroužení se do sebe sama. Uznává objektivní poznání a pracovní aktivitu a tvorbu člověka.³⁴ To je dle Bondyho nejautentičtější. Skutečnou etiku člověka vidí „vyrůstá na bázi intelektuální, jeho hodnototvorného, nesamozřejmého, problémového prostoru.“³⁵ V problémovosti Bondy vidí čínorodost, bezproblémovost činí člověka lhostejným a apatickým.

Čemuž odpovídá Bondyho postřeh ohledně lidského rozumu: „*Míra rozumnosti hominid sapientis sapientis se za posledních patnáct až dvacet tisíc let nezvýšila zřejmě ani o chlup, jen úroveň konceptualizace je vyšší, o něco preciznější, úměrně bohatému rozšíření našich technických znalostí a vědeckých vědomostí. V jádře je však naše dnešní rozumová reflexe světa a sebereflexe vlastní stejně hluboká – či mělká – jako byla tehdy.*“³⁶ Záleží na tom, z jakého úhlu pohledu se na tuto poznámku díváme. Avšak zůstává zřejmé, že pokud se i smýšlení člověka nepozmění, jeho skutky a činy budou pořád stejně tak hluboké - či mělké - jako doposud. A vzhledem k tomu, že je člověk

³² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 171

³³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 173

³⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 56 - 57

³⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 58

³⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 49

spíše ztracený, můžeme spíše mluvit o té mělkosti. Tudiž má stále na čem pracovat. Lépe řečeno, stále musí sám na sobě pracovat, aby mohl dosáhnout obnovení lidskosti.

„Jen málo věcí objevených filosofii dosáhlo takové úrovně objektivní pravdivosti a nevyvratitelnosti jako poznání toho, že lidstvo není posledním stupněm, jehož dosahuje pohyb ontologična, nýbrž jen stupněm stejně přechodným jako ostatní.“³⁷ To, že je to stupeň přechodný naznačuje, že bude překročen. Dle Bondyho se už nacházíme v dalším stupni vývoje. Vlastně se v něm nacházíme už podstatně delší dobu, a míříme k jeho ukončení. Na jeho konci by člověk měl dosáhnout změny lidského vědomí a spojení s nevědomím.

Bondy je tedy velkým optimistou, jelikož říká, že *„nic není věčným tajemstvím. ... K poznání všeho přijde jeho pravý čas“³⁸* – a možná dosáhneme klidu, *„který toužíme mít pro své štěstí a pro svoji ostatní specificky lidskou tvorbu. A budeme konečně moci žít jako jiné bytosti v obrovské zahradě bytí.“³⁹*

I přesto, že se výše zmíněná „proměna“ člověka zdá být budoucností, Bondy vidí její počátek již v dnešní době. Člověk je schopen a připraven jít o krok dál. Lépe řečeno, tento krok již udělal.

Bondy psal tuto filozofickou úvahu v minulém století. Udělal člověk vůbec nějaký pokrok kromě dalšího ničení a devastace jak přírody a jejích zdrojů, tak člověka samotného?

---

³⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 174

³⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 50

³⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 138 -139

3.4 PERSPEKTIVY SMYSLU

Bondy vidí dosavadní perspektivy člověka jako běh v kruhu, vnitřní život člověka je nevyvojevý. „*Nemá-li člověk druhovou perspektivu, nemá perspektivu ani individuum.*“⁴⁰ Jestliže většina lidí se rozhodne pro určité jednání a některá individua se s ním neztotožní, trpí pak, že druhová perspektiva smyslu byla jiná než jejich? Tomu by odpovídala myšlenka absolutní socializace člověka.

Co však je všem lidem vlastní? Lze toto dokázat? Např. péče o ekologii ve světě. Představuje správné rozhodnutí, ale je tato perspektiva sdílená všemi? I když je péče o životní prostředí pečlivě lidem předkládána a tomuto účelu jsou věnovány patřičné prostředky a pozornost, ne všichni lidé jsou s to činit dle těchto pokynů a rad. A to mluvíme o jednom z alarmujících případů, pouze o jednom odvětví, jež člověk statečně ignoruje.

Jaký je tedy ten společný konsensus, který by sdíleli všichni lidé, byli schopni jej přijmout a ztotožnit se s ním? V tomto případě se zdá, že nemůžeme najít správné východisko. Doposud vždy existovali, existují a v nejbližších letech stále budou existovat lidé, kteří rozkazují, a ti, kdož jejich příkazy musí poslouchat a plnit. Rozdílnosti v myšlení a konání lidí jsou nekonečné. A v závěru se jejich hodnoty a vize stejně rozcházejí.

Jak se tedy dát znovu do pohybu a vymanit se z bludného kruhu?

Bondy říká: „*Člověk je článkem jsoucna!*“ „*Lze důvodně předpokládat, že člověk sehrává funkci nejen dovršitele, ale i překročitele bioty. ... Kontinuita člověka se přelije do nové, kvalitativně vyšší struktury patrně do té míry plynule a uvědoměle, že 'první generace' 'artifických bytostí - lidí' budou více pociťovat kontinuitu než skok.*“⁴¹

K tomu člověk potřebuje prostor perspektivy a prostor svobody. Jeho cílem je nalézt smysl života. Ale jeho ruce a mysl byly do této doby svázány. Jejich pouta jsou veškeré zákony, psané, nepsané, světské, náboženské. Člověk už od malička dostává seznam, dle kterého má jednat a dle kterého je hodnocen.

---

⁴⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 96

⁴¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 108

Bondy tím přechází k nesubstanční ontologii, kde lidskou perspektivou „je otevřenost perspektivy samého ontologična.“⁴²

Usilování o vydobytí smyslu existence vidí Bondy jako základní etickou situaci. *"Přestává být marným, obludným, ipsocentrickým a bezvýsledným snažením, jímž by zůstávalo při nejlepší vůli v deterministickém či teleologickém ontologickém systému, tehdy, když se může zakotvit v otevřenosti perspektivy dialektického universa."* ... **„V prostoru svobody jediné je možná etika – ale v prostoru svobody je též vždy nutně přítomno i absolutní riziko při každém jednání.“**⁴³

3.4.1 Problematika svobodného jednání

Člověku je tedy přiznána svoboda a perspektiva nalezení smyslu. Každým jeho krokem vznikají další možné situace a jejich řešení. Ještě jinými slovy, Bondy uvádí, že universum se vyvíjí dle stále stejných principů, ale lidské kroky tvoří v těchto principech své cesty.⁴⁴ Záleží na lidském svobodném rozhodnutí, jaký směr svého života si zvolí a jak dané situace řeší. Nevzniká tím však chaos a rozpor? Bondy říká: *„Že dialektika je struktura svobody, že prostor svobody je jediným prostorem ontologična, že možnost svobody je jediným prostředím pohybu na všech úrovních ontologična, umožňuje správně pochopit i problematiku lidské svobody společenské i individuální.“*⁴⁵ Individualita člověka se bude moci v plné výši vyjádřit ve společnosti, a jako taková bude uznávána.

Rozvojem či nalezením rezerv bio stránky člověka a expandováním intelektuálna v prostoru svobody a perspektivy bude docházet ke zkvalitňování skutečnosti.

Bondy uvádí: *"Je pravděpodobné, že to, co nemůžeme dnes racionálně koncipovat, to je právě smysl našeho života, bude racionálně koncipovatelné pro postbiologické stadium vývoje právě proto, že bude emancipováno od biologična. Ale to neznamená, že jednou provždy to bude naplněno! Bude to spíše i nadále předmětem*

⁴² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 97

⁴³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 97

⁴⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 101

⁴⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 102

úsilí a zápasu, ale toto úsilí bude moci už být vedeno v prostoru jasného vědomí, plné uvědomělosti.“⁴⁶ Budou (byli by) lidé na vyšší intelektuální rovině tak jasného vědomí a rozumu, že citová stránka člověka bude odsunuta? Toho se nemusíme bát. Bude na ni názíráno jiným způsobem. City jako láska, radost nejsou přeci biologické či nízké hodnoty. Znamená to také, že momentálně člověk není schopen smysl racionálně uchopit či koncipovat? V tomto případě ano, jelikož se člověk stále točí ve stejném kruhu. Musí se tedy něco radikálně změnit, aby se z tohoto kolotoče vymanil.

Bondy vnímá to, že zůstat na stejném místě a být stále ovládán určitými bio zákony je strnulost. Podle něj existuje tzv. samopohyb – člověk se stále vyvíjí, a to zejména ve svém intelektuálně. Člověk se musí „rozhodnout“ pro to, jakou cestou se vydá – cestou strnulosti či cestou vývoje. A řekněme, že první možnost nás ve vývoji příliš nepodpoří.

---

⁴⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 110

4. DRUHÁ KAPITOLA

Bondyho kritika ontologické reality a ontologické substance ho vedla až k vypracování tzv. nesubstanční ontologie. V nesubstanční ontologii neexistují žádné determinace. Dokonce i počátek existence počal "samovznikem". Analýzy o nesubstanční ontologii obohacuje díky svému studiu světových náboženství o tradiční teologické kategorie. Ty jsou pro tuto práci velice důležité, protože dochází k určitému propojení světské a spirituální sféry, u Bondyho překvapující.

V této části nejprve rozpracujeme pohled Bondyho na filozofii a teologii, jelikož obě vědní disciplíny se velmi pečlivě zabývají otázkami člověka a jeho života na zemi, a jaká východiska Bondy nachází. Dále pak uvedeme Bondyho pojetí ontologické reality a koncepci nesubstančního modelu.

4.1 DĚJINNÉ POZNÁNÍ ČLOVĚKA

Člověk se od svého dětství dozvídá o evoluci a dějinách člověka. Jeho vědomosti fyziologického posunu a vytvoření "přítomnosti" lidstva se stále obohacují o nové poznatky. Přesto Bondy vnímá dějiny jako důležitější stránku poznání. Říká, že dějiny mají mnohem komplexnější dynamismus než evoluce. Bondy považuje evoluci za „nízko strukturovanou dynamiku“. Proč?

„Víme, že už v dějinách lidstva neexistuje jediná lineárnost časové následnosti, ale že jde o koexistenci různých historických fází v jednom 'obecném' (planetárním) čase. Lineární časová posloupnost je charakteristická pro biologickou evoluci. Dle Bondyho vůbec netušíme, jaká je propojenost mezi vznikáním, životem a zanikáním. "Proces samopohybu ontologična je asi nejvlastnějším prototypem života, jeho jen dílčí manifestací, dílčí nápodobou je život, tak jak jej známe v parciálních výsecích samopohybu ontologična.“⁴⁷

Život je nám tedy stále velkým tajemstvím. Zde se ukazuje a odhaluje nevědomost a neznalost člověka. Nemůžeme pochopit život, ani jeho smysl, protože nevidíme jeho celkovou strukturu. Známe (a to jen částečně) pouze takové okolnosti, které jsou nám zjevné a určitým způsobem uspořádané. Bondy dále říká:

---

⁴⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 191

„Z akauzálního (náhodného) se prostřednictvím možného vytváří teleonomním⁴⁸ procesem organizované v řádu.“ „Pro to vše dávám přednost tomu, mluvit o dějinách jsoucna, a ne o evoluci jsoucna. Bůh je Bohem dějin (nebo Bohem života), a ne Bohem evoluce (či Bohem kauzality).“⁴⁹ Znamená to, že poznáváme pouze náhodně zjevené situace a ty tvoří naše dějiny.

Dle Bondyho tedy primárně vnímáme kauzálně, ale nelze vše přičíst kauzalitě (zejména ne dynamické procesy). Avšak vznik ontologické reality je dle Bondyho akauzální.

Výše postavená je dialektická komplementarita. Kauzalita je jednoduché vysvětlení pro světské děje. Evoluce je kauzální. Ale život není tak jednoduchý, aby ho bylo možno odvozovat, předpovídat od jednotlivých kauzalit. Jeho komplexnost a dynamika tomu odporuje. Je na čase, aby se člověk začal dívat na svět v jeho komplexnosti a ne v závislosti příčin a následků. K tomu máme mnoho nástrojů, jak tuto komplexnost poznávat a odhalovat. Bondy zmiňuje empirii, víru, racionální analýzu, neboli poznávací prostředky používané v poznávacím procesu:

„Ani víra, ani empirie, ani racionální analýza **ve své degenerované podobě nepřinášejí žádné skutečné poznání, o něž je možno opřít náš život a náš cit a naše jednání.** Empirie musí být, pokud možno, úplná, racionální analýza, pokud lze jen dosáhnout, důsledná, a víra, pokud je to v našich silách, živá.“ Bondy zdůrazňuje, že žádný tento poznávací nástroj či metodu člověk neovládá plně a dokonale. Musí s nimi od počátku pracovat a v poznávání se zdokonalovat. A zajisté dojít poznání je pro člověka čím dál tím těžší životní úkol. Nejenom z pohledu dítěte a dospělého, ale zejména v pohledu vývoje člověka jako takového.⁵⁰ Jak je možné, že je člověk tak slepý a není schopen pracovat se základními smysly, jimiž byl obdarován?

Bondy uvádí: „Malér je holt v tom, že těchto lidí (s živou vírou) rapidně ubývá. Pro velkou část lidí z okruhu tzv. západní kultury poklesl věroučný komplex, jež tradičně hlásalo křesťanství, na úroveň tradované pověry – a to v životě jen velmi málo pomáhá. V mezních situacích se u některých těchto lidí probudí živá víra, u některých

---

⁴⁸ Princip teleonomie je ve své podstatě plně pochopitelný (a vědecky uchopitelný) jen tehdy, jestliže uznáváme, že kauzální schéma nevyčerpává plně jeho obsah. str. 192

⁴⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 192

⁵⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 287 - 288

naopak pocit bezradnosti bezvýchodnosti.“⁵¹ Bondy se dotýká žhavého tématu. Lidé od křesťanství vcelku masivně odcházejí či se odvrací. Existuje stále množství lidí, kteří u svých církví zůstávají, a někteří také přicházejí. Jak ale oni pracují se svou vírou? Je to víra živá, nebo jen ukotvení v jistotě božích příkazů a představy milujícího a ochranného Otce? Je pravda, že mnoho lidí neunikne tzv. stádovosti a přikloní se k slepému následování toho, co mu zrovna přijde nejjednodušší nebo mu v dané životní situaci vyhovuje. A přijímá tak do svého života něco, čemu pořádně nerozumí či co není schop hluboce poznat a prožít. A bohužel náboženství zrovna takové útočiště nabízí.

Otázkou tedy je, zda víra v Boha a jeho syna Ježíše je přežitkem. Je to víra v mýtus? Bondy říká: „*Momentálně je závěrem této cesty i to, že nejen historie ježíšovská, ale i sama představa osobního boha se jeví vysokému procentu lidí neuchopitelná ani rozumem, ani živou vírou. A to už je opravdu vážná věc, která nesmí zůstat 'pod horizontem' filosofie. To už je věc, v níž se ozývá volání SOS nejen pro theology, ale i pro filosofy,*“⁵² jelikož ztráta víry je pro některé lidi nepředstavitelnou a velice bolestnou. A přitom důvody odpadání lidí od víry jsou více než zřejmé. Proto Bondy vidí křesťanství jako mýtus, který už v dnešní době nemůže u člověka obstát. Možná lidé nemají ve svém zklamání znovu sílu se opět postavit na nohy a být vnitřně silní. Možná také proto smysly člověka ochably. Začaly se spoléhat pouze na uspokojení biologické části člověka a ne na duševní rozvoj. Přiznejme si, že v moderní době je pro člověka mnohem lehčí najít se, ošatit či se jít pobavit než studovat, zkoumat a zamýšlet se nad odpověďmi na otázky, které zrovna není jednoduché zodpovědět. Ty nepřicházejí samy o sobě.

Bondy dodává: „*A opakují, že sice lze víru 'obdržet', ale nelze ji nadekretovat. Ba dokonce ji ani nelze vysvětlit a v posledním důsledku není ani možno pro ni nikoho 'získat' - ba nikdo se jí ani nemůže 'naučit'. Nepochybně to co nejúžeji souvisí s tím, že jakkoli je víra věc úctyhodná a jakkoli to je věc, po níž naše psychika může přímo toužit, je to záležitost neracionální, ne-li přímo iracionální.*“⁵³ Na víře náboženství stojí a padá. A tak tomu je. Jak jsem uvedla výše, slepé přijímání člověka nerozvíjí. Dává mu chvilkový pocit klidu a naděje, ale tahle zdánlivá stabilita se snadno zhroutí. Lze někde tedy najít oporu?

---

⁵¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 289

⁵² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 291

⁵³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 339

4.1.1 Tenká linie mezi filozofií a teologií

Filozofie a teologie jsou právě těmi vědními disciplínami, které člověk ve svých pochybnostech vyhledává. Avšak v této otázce se obě vědy ocitají na stejném místě. Bondy uvádí: „*Ohromná potíž je v tom, že na základní lidské otázky, jež jsou u zdroje veškeré spirituality člověka, na otázky proč, k čemu a co dělat, nedává odpověď žádná filozofie, ani moudrost.*“⁵⁴ Filozofie totiž otázky rozebírá a nahrazuje otázkami novými. Postuluje, vyvrací, otvírá nové obzory na daná témata, ale jak říká Bondy, jistoty negarantuje. Cesty filozofie nám poukazují k moudrosti. Tam, kam bychom mohli směřovat. K cíli se sice můžeme blížit, ale jeho dosažení je během na dlouhou trať. Moudrost není tím, co by se dalo předat či vysvětlit: ***"Pravé moudrosti, ty nejhlubší poznání a na světě a bohu vydané moudrosti, se velice, velice liší. Doplňují se v harmonii teprve tehdy, když sami se dostaneme až tam. Pak poznáme, že se neruší. Ale pak taky poznáme, že pravá moudrost přináší ohromné porozumění, pochopení a nadto řadu psychických kvalit jako třeba důvěru, láskyplnost, pozastavení neklidu – ale odpovědi nedává.***“⁵⁵ Můžeme ji pouze vnitřně vnímat. Ale k takovému stavu čeká člověka dlouhá cesta. Je teprve na začátku cesty svého tázání a doposud nedostal žádnou odpověď. Může tedy pouze odhadovat, jak takové poznání vypadá a jakých výšek dosahuje. Prozatím nám vědecké disciplíny pouze naznačují, jak se k poznání přiblížit. A to by mělo být pro člověka dostatečnou momentální oporou k tomu, aby k němu nebyl slepý.

Filozofie je tedy základním výzkumem směřujícím k lidskému poznání. Nabízí nám neuvěřitelné množství nekonečných cest, kterými se můžeme vydat k jejich prozkoumání. Filozofie ověřuje své domněnky racionalisticky, „...*je svou nejvnitřnější podstatou hluboce spojena s racionalismem, s racionalistickým způsobem argumentace, s racionalistickým přístupem ke všemu, takže je možno dokonce říci, že s racionalismem stojí a padá.*“⁵⁶ Kam až si filozofové dovolí zajít a kde už přenechávají pole teologům je právě ta tenká linie, která se neustále proplétá. Dle Bondyho filozofové mohou do

⁵⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 277 - 278

⁵⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 277 - 278

⁵⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 338

pojmu o náboženství a víře zanést více světla, jelikož se stále ptají. Ale přesto jim uhýbají a přenechávají místo teologům. Nechtějí opustit vědeckou půdu.⁵⁷

Jak Bondy vidí filozofii:⁵⁸

- *"překračuje biologické vědy v otázce o místě člověka v ontologickém universu, místo, v němž se odehrává proces sebepřekročení biologična."* Čistá fakticita biologických vědních disciplín rozebírá celou fyziologickou stránku člověka. Její možnosti se v tomto ohledu stále otvírají. Ale člověk ke svému růstu potřebuje znát mnohem více než biologické procesy těla.

- *"Ukazuje nám nutnost opuštění antropocentrického stanoviska a zaujetí stanoviska ontocentrického – theocentrického."* Ontocentrické - theocentrické⁵⁹ stanovisko nám nabízí pomocnou ruku, aby člověk dokázal překročit sám sebe, svou tělesnou bytost. Bondy poznamenává, že kdyby se tomu tak nestalo, další etapa lidských dějin nabude podoby obludných nelidských pohrom.

- *"Ukazuje nám možné eschatologické vyústění (ne ukončení) samopohybu ontologična, kdy bude dosaženo smysluplnosti žití."* Filozofie v nás také otvírá otázku, zdali právě tento eschatologický moment není v nás, v universu, již od samého počátku samovzniku. Co když si tento „poklad“ nosíme stále v sobě, obklopuje nás, je v nás a s námi propojen a my to ani netušíme, ba nedokážeme vnímat?

- *"Ví, že eschatologický stav ontologična je konfliktnost na kvalitativně jiné rovině, než je rovina konfliktnosti biologické."* Biologická existence je hmatatelnou stránkou života. Tou, kterou vnímáme našimi smysly. V rovině konfliktnosti jsme schopni hledat řešení, jelikož můžeme odhalit příčiny problémovosti. Eschatologický stav přináší zcela jinou zkušenost a jeho problémovost je pro nás značně skrytější.

- *"Odvažuje se daleko pádněji než současná theologie konstatovat nárok člověka na útočiště u Boha a na vždy všudypřítomnou Boží pomoc".* Teologie nám zadává, v co, v koho máme věřit a jak se chovat dle božích

⁵⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 188

⁵⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 189 - 190

⁵⁹ viz kapitola 4.2 Ontocentrismus a theocentrismus, str. 34

zákonů. Filozofie nám klade otázky a vede nás na cestu víry, odkrývá a poukazuje na rigidní chování a smýšlení a snaží se svými odpověďmi a dalšími otázkami odkrývat tajuplné cesty, které jsou v teologii pohrouženy do mlhy tajemství a zapečetění.

Tam, kde tedy filozofie končí, otvírají se dveře pro teologii. Bondy říká: „*Filozofie přinesla teorii 'ontologického pole', která vyplynula z axiologické analýzy ontologična, ale teologie musí pomoci naplnit tuto teorii, konkrétně co se týče života a smrti každého člověka, neméně než co se týče andělů.*“⁶⁰ Dále dodává, že filozofie nám přináší nové pohledy na skutečnosti, které člověku přeci jen nabízí určité jistoty a ukotvení v měnícím se světě. Filozofii můžeme brát jako jakýsi návod, jak se orientovat ve světě.⁶¹ Dává nám druhý, třetí i další pohledy na skutečnosti, které se během dějin stále opakují, i když jsou přeci trochu jiné. Ale její hledání má hranice, které se dotýkají duchovní stránky člověka. Zde Bondy ostře kritizuje postoj teologů a to, jak je jejich učení na hony vzdálené dnešním lidským potřebám. Přitom vnímá, že „lidské potřeby“ jsou v první řadě spirituální, duchovní.⁶² Možná právě proto se tak úzkostlivě snaží najít řešení pro lidské tápání na rozhraní obou věd. Lidé potřebují znovu probudit zájem o smysl života na zemi, o život a svět vůbec. Lidský racionalismus se vyvinul až do závratných výšin, kdy vytlačil spirituální ze svého obzoru. Tak přestává být lidské poznání úplné.

4.1.2 Tajemství

Člověk nemůže najít pravdu či poznání pouze svým rozumem. Bondy poukazuje na filozofický theismus, který nabízí možnosti, jak překročit „...*mytologickou úroveň monotheistického náboženského myšlení a postavit se na jinou úroveň.*“⁶³ Vnímá totiž, že předmětem filozofie a teologie je především tajemství. A tajemství rozumem neodhalíme ani se k němu doopravdy nepřiblížíme. Filozofie se snaží k tomuto tajemství přiblížit a jemně je odkrývat, teologie je tímto tajemstvím prodchnuta. *Dotýkat se ho nezodpovědně je trestáno vzápětí tím, že se dostaneme do pozice fanatika či*

---

⁶⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 190

⁶¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 233

⁶² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 266

⁶³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 342

sektáře. *Dotýkat se tohoto tajemství smí člověk pouze s pokorou a s bází. Neomalené zacházení s tajemstvím vede k psychické a charakterové deformaci.*⁶⁴ Častokrát na pokoru zapomínáme. Občas člověk mívá štěstí či pocit, že se mu tajemství odhalí, poukáže na sebe, a člověk poté neví, co se sebou. Může mít pocit, že už vše najednou zná a všechna zákoutí života jsou mu jasná a čitelná. V tom okamžiku přestává k tajemství s pokorou nahlížet a mívá pocit, že ho ovládl. Tím ho ale naopak ztrácí. Je to velmi citlivá součást poznání smyslu života. Protože smysl k nám jako tajemství promlouvá.

Oba pohledy, teologický i filozofický, jsou dle Bondyho oprávněné. Přiznává dokonce, že po nějaký čas bude theismus lepším opěrným bodem a východiskem pro lidstvo v jeho bádání a poznávání světa a sebe sama.⁶⁵ Filozofie je ve svém hledání náročnější, činní člověka neposedným, hledajícím, dalo by se říci činorodějším. Ale theismus není žádnou "snazší cestou". Na tuto disciplínu nesmí být takto nahlíženo. Nemusíme se tedy bát, že by vedl člověka k nečinnosti a "čekání na zázrak". Naopak, člověk opírající se o theismus pustil tajemství již k sobě. Cítí, věří, že je jeho součástí.

4.1.3 Ratio contra tajemství

*„Rozum zajisté není absolutním kritériem pravdy a života.“*⁶⁶ Rozumem můžeme poznávat, hodnotit, posuzovat veškeré nahodilé situace v našem životě. Popravdě to bez odpočinku děláme i nevědomky každý den, každou minutu. Ale rozum není jediným "rádcem" při řešení životních otázek. Ratio nemůže jít za hranice reálného úsudku. A zde právě je hranice mezi rozumem a tajemstvím.

Teologie má na své straně tajemství. Filozofie nikoli. To také činí teologii přitažlivou. Filozofie nás podněcuje k přemýšlení, rozvádění těchto myšlenek a úsudků a následně k nacházení nových myšlenek a možných nových závěrů. Teologie nás učí vnímat srdcem, být pozorovatelem sama sebe a našich životů. Musíme vnímat nejen očima a rozumem, nýbrž a zejména celým vnitřním tělem, naším nevědomím. Musíme vnímat život znovu také jako tajemství. A vědy jako teologie a filozofie by nám v tom měly pomáhat. Bondy vidí východisko v nesubstančním vidění světa a nesubstanční

⁶⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 282

⁶⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 285

⁶⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 245

filozofii: *"Filozofie, zvláště theistická filosofie, bude hledat v nesubstančním pojetí skutečnosti i možnost, že zde existují poukazy na budoucí eschatologický čas, že skutečnost nese určité eschatologické parametry v sobě."*⁶⁷ Bondy dále dodává, že filosofie se musí ptát a zkoumat. Je to její povinností. *"Nesubstanční filosofie tím, že v ní ateismus není nutným závěrem racionální metafyziky, je otevřeným systémem, což substanční filosofie nikdy nedokázala být. Je to ono vidění světa, které vyjde jako nový základ všech věcí v této nové osově době."*⁶⁸ Nesubstanční filozofii se otvírají další dveře k bádání. Dveře tam, kam substanční filozofie vzhledem ke svým empirickým zkoumáním už zasahovat nemůže.

---

⁶⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 246

⁶⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 246

4.3 ONTOCENTRISMUS A THEOCENTRISMUS

Bondy vidí věřícího člověka jako malé dítě, které se potřebuje schovat do ulity jistoty o existenci Boha či jiné ochránářské a spasitelské síly. Zcela odmítá čistý teismus, zvláště monoteismus. Bondyho se dotýká naprostá oddanost lidí k Bohu vzhledem k jejich životní situaci. Vnímá, že člověk je poté neschopen se svou situací cokoli vykonat. Pouze slepě hledí ke svému spasiteli, který má za něj daný problém vyřešit.

Vidí tedy lidi jako beránky, kteří se svým životem nic nekonají a pouze čekají, co přinese Boží vůle. Tato nečinnost vůči svému životu ho zjevně velice irituje. Nečinnost činí člověka apatickým a lhostejným, problémovost je v tomto případě čistě subjektivním ohodnocením lidské situace. Kdyby vše probíhalo dle lidských představ, neměl by chuť ani motivaci ve svém životě čehokoli dosahovat, sám sebe zdokonalovat. A proto uvádí: „*Ontocentrismus – theocentrismus – se tak zajisté dá vyjádřit starou formulí 'bud' vůle tvá – ne má', ale neznamená odsunování naší fenomenality na úkor ,jediné reálnosti substance' a neznamená, že nejsme s to poznat, v kterém směru probíhá proces samopohybu ontologična, a nejsme s to v tomto směru spolupůsobit... Zbavuje břemen marných, tj. proti procesu ontologična jdoucích, aktivit.*“⁶⁹ Ontocentrismus – theocentrismus nás nijak nedeterminuje, ale také nenechává v nečinnosti. Naopak nám předkládá, že řešit vzniklé situace je nutné. Hledat ztracené cesty, i když jsou nebezpečné a skrývají riziko obtíží. Dle Bondyho tedy jediné rozumné stanovisko, které lze po antropocentrismu zastávat, je ontocentrismus. Musíme si uvědomit, že nejsme na vrcholu vývojové pyramidy. Tento proces stále neskončil. Stále lze někam pokračovat a člověk za tento vývoj musí vzít opět zodpovědnost do svých rukou. Zodpovědnost za sebe sama, za život, za život na zemi.

Bondy zdůrazňuje: „**ONTOCENTRISMUS JE JEDINÝ POSTOJ, JENŽ VYVÁDÍ Z NEPRŮHLEDNÉHO ZMATENÍ MYSLÍ I KONÁNÍ, JE JEDINÝ POSTOJ, NA NĚMŽ LZE V BUDOUCNU UPLATNIT ONU TROJEDINOST SVOBODY, ZODPOVĚDNOSTI A RIZIKA, KTERÁ JE AXIOLOGICKÝM KLÍČEM K BOHU.**“⁷⁰

⁶⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 179

⁷⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 180

4.2.1 Člověk manažerem svého života

Tím, že člověk nepodléhá žádné substanci (jak teologické, tak materiální) a nevytváří si k ní pouto závislosti, jediné tak se může stát svobodnou jednotkou a řídit svůj život bez jakýchkoli omezení či zákonů. V nesubstančním modelu⁷¹ je to možné: „Čistě teoreticky vzato, nesubstanční ontologie by byla koncipovatelná a obhajitelná, i kdyby neměla žádný etický, resp. axiologický rozměr, nebo by aspoň nebylo třeba se o něj starat.“⁷² Jelikož v nesubstanční ontologii je zaručena lidská svoboda, lidská aktivita. Člověk je tvůrce svého života, jeho rozhodnutí plynou čistě z jeho vlastního ničím nedeterminovaného úsudku. A o to zde jde především. Bondy dodává: „V nesubstančním modelu je garantována ontologická reálnosti aktivity: neboť z axiologického hlediska je lepší jakákoli aktivita než sebenirvánovitější nonaktivita, jelikož jediné aktivita vytváří prostor pro axiologii. Aktivita bez axiologie resp. etiky, je stejně nemožná jako etiologie či etika bez aktivity.“⁷³ Samozřejmě, bez aktivity není zapotřebí etiky, nečinnost hodnoty nevytváří ani je nepoškozuje. Ale sama nečinnost by mohla být brána jako neetická. Protože strnulost sama o sobě není schopna vytvářet nic.

K poznání, že nesubstanční ontologie má v sobě imanentní, pro ni konstitutivní axiologický rozměr, by stačila zcela tato jediná evidentní pravda.“⁷⁴

Ale vytváří axiologie smysluplnost? V pořadí: aktivita – etika – smysl. Na to Bondy odpovídá, že axiologie ještě smysluplnost nezaručuje. Smysl není v tom, že můžeme porovnávat či hodnotit rozdílnosti.⁷⁵ Smysluplnost není ani ve vytváření podmínek pro vzájemnou pomoc a podporu, i když v tom člověk spatřuje jeden z vrcholů etiky. Bondy přisuzuje tuto situaci substančním ontologickým modelům a připouští, že se to stejné nemusí vyhnout ani nesubstančnímu modelu. Takové procesy přinášejí dle Bondyho pouze své vlastní udržování. Plní vlastně funkci, že je „alespoň pro co žít“, i když je to takové pozlátko. Bondy dodává, že takový „proces bez vyústění, proces, který vytváří jen prostor nonsensu, nemusí být jenom např. proces biologický, ale může to být i sám proces ontologična.“⁷⁶ Což by pak vyústilo ve výše uvedené nihilistické universum. Naprostá stagnace na místě.

⁷¹ viz kapitola 4.4 Koncepce nesubstanční ontologie, str. 41

⁷² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 182

⁷³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 182

⁷⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 182

⁷⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 184

⁷⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 184

A tomu se musíme vyhnout, aby lidé nežili jakousi přetvářkou a děláním něčeho pro nic. Protože žít, anebo se tvářit, že žijeme, protože žijeme, je naprostý nesmyslný úkon. A proto Bondy říká, že pokud se ptáme po smysluplnosti ontologického bytí, musíme vcházet na půdu nesubstanční ontologie a opustit půdu substanční ontologie. Protože právě ve své nedokonalosti nachází nesubstanční ontologie svou dokonalost. Bondy chápe Boha, hmotu, obecně řečeno dokonalou ontologickou realitu, jako konečnou. Její absolutní dokonalost už nevede k žádnému dalšímu tvoření, a tím se naopak stává nečinnou a nesmyslnou. A proto v nesubstanční ontologii klade důraz na její aktivitu. Vždy musí být aktivní a aktivně se podílet na svém růstu a vývoji směrem k sebepřekročení.

„Dokonalost, která tkví v nedokonalosti-nedokonalosti ontologična, znamená právě, že ontologično se neustále sebepřekračuje, sebetranscenduje, a to ve zcela masivním, objektivním, konkrétním smyslu slova.“⁷⁷

Bondy v tomto jediném vidí záruku, že může být dosaženo smysluplnosti bytí. Pouze v ontocentrismu – teocentrismu, v nesubstančním modelu, to znamená v aktivitě a stálém sebepřekračování. Jen ve stálém hledání cest a zdokonalování sama sebe je možnost nalezení a objevení podstaty bytí a života.⁷⁸ A smysl života, v němž se dá žít.

---

⁷⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 185

⁷⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 185

4.3 ONTOLOGICKÁ REALITA

Ontologická substance, (Bůh či hmota), je středem, je sama o sobě, nepodléhá žádným zákonitostem ani zákonům. Ontologická realita je vše, co je, bylo a bude.⁷⁹ Vše, co nás obklopuje a čím jsme my sami lidé.

Ontologickou realitu musíme dle Bondyho vnímat v její nedokonalosti. Nemůže býti dokonalou, protože je stále činná. Stále má před sebou budoucnost a vývoj. Tato budoucnost není daná, nelze ji určit ani spočítat, ale její možnosti jsou neomezené.

Tím Bondyho napadá otázka po věčnosti ontologické reality: „*Zbývá otázka po její věčnosti, v níž bývá naivně viděn ten nejzákladnější atribut vši dokonalosti. My naopak říkáme, že věčná není, že v tom je její přednost, že věčná vůbec ani být nemůže, že je nutně omezena ve svém směru do minulosti, i když může být do nekonečna otevřená ve směru do budoucnosti.*“⁸⁰ Čímž Bondy nastiňuje opačný náhled na problematiku lidského života. Nejenže se člověk stále vrací do minulosti, ze které by se měl poučit a uzavřít ji. Ale hlavně se stále potýká s konečností svého života, kterou nechce přijmout jako součást reality života. A proto vnímá svou budoucnost vlastně jako uzavřenou a omezenou.

4.3.1 Neprostorový časový bod

Věčnost je dle Bondyho nahodilost či neurčitost v rámci vnímání času. Tvrdí, že kdyby ontologická realita podléhala zákonům věčnosti, měla by tedy svůj konec. Což odmítá: „*Jest nepochybně něco, co žije, mění se, pohybuje se a roste: ale není nic věčného, neměnného, absolutně dokonalého a pro všechny a vše vždy a všude platného.*“⁸¹ Jak jsem již uvedla výše, dle Bondyho neexistuje žádná věčná a neměnná pravda, natož nějaké věčné a neměnné jsoucno. Kdyby nebylo už kam se vyvíjet, vše by ustrnulo v monotónní jednoduchosti.

„*Věčnost je jen 'entropie času', rozprostřená rovnoměrně bez povstalosti a zániku.*“ Věčnost je pouze atributem Boha náboženských vyznání. Tento Bůh nepodléhá času, nepodléhá ničemu. V takovém případě je věčnost rigidní, neschopná pohybu a změn.

⁷⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 231

⁸⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 232

⁸¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 314

Dle Bondyho v nesubstančním modelu je čas jeho atributem. Není zapotřebí žádné vyšší kategorie: „*Tento její čas je její inherentní nemytická věčnost.*“⁸²

Bondy vnímá ontologickou realitu jako samostatnou jednotku, málo probádanou, podléhající svým vlastním zákonům a skutečnostem: „*Je třeba velmi vážně vzít v úvahu to, že co je nevyhovující pro fyzikální podmínky, může být vyhovující pro ontologické podmínky.*“⁸³ Bondy dále říká, že vědecky je ontologická skutečnost téměř nepoznána. Jediné, co víme, je, že není fyzikální skutečností. Dochází k závěru, že ontologická realita nemá žádná fyzikální či ontologická ohraničení. Dokonce může fyzikální skutečnost přesahovat. Do žádné z těchto škatulek tedy nezapadá. Jejím charakterem je tzv. neprostorový časový bod, kde „*bytí i nebytí jsou 'synchronní' a netrvalí ani jediný okamžik 'samy o sobě'.*“

Vysvětluje to dále tím, že vznik i zánik jsou časově synchronní, identické. „*Tento časový bod, v němž není žádného času pro trvání mezi 'zánikem a koncem' či 'bytím a nebytím' atd. atd., není pochopitelně věčnost, neboť u věčnosti stále nutně zůstává v abstraktním pohledu na věc otázka:*

- 1) *kde má začátek a kde konec, (kdy vznikla, kdo ji stvořil apod.),*
- 2) *odkud se vzala, že tak trvá.*“

U ontologické reality však vnímáme její existenci, víme o ní, že je. I když pokaždé může mít různé podoby, promlouvá k nám různorodými druhy symbolů a situací. Avšak nemůžeme odmítnout její bytí. A proto Bondy dochází k závěru, „*že zvláštní skutečnost nazývaná ontologická realita či XYZ či bůh apod. existuje, a nikoli že neexistuje.*“⁸⁴

"Ontologická realita může být tedy (ve svém jediném možném vydání jakožto 'časový bod', tj. bez jakéhokoli fyzikálního trvání a ontologického určení) definována jen jako plnost všeho.“⁸⁵

---

⁸² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 299

⁸³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 236

⁸⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 361

⁸⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 360

4.3.2 Pleroma

Zde Bondy dochází k zajímavému závěru inspirovaným východní filozofií, že plnost všeho je vlastně ve stejném okamžiku prázdnota, tzv. pleroma. Tato prázdnota, jakožto plnost všeho obsahuje určitou sumární energii. Díky této energii je možné, že se prázdnota jeví.⁸⁶ Toto jevení není žádným úkonem. Nejde o vytváření či plnění nějakého úkolu. Jevení se je přirozeným stavem a bytím ontologické reality.⁸⁷ Jelikož obsahuje i veličiny negativní, její formou je i nejevení se. Pleroma obsahuje naprosto všechno.⁸⁸ „Prázdnota znamená, že v ní je jeveno všechno, a v tomto nepřetržitém jevení je jakýsi řád, který zatím neuhadujeme.“⁸⁹ Její skutečnost je však všudypřítomná. Nemůžeme odmítnout její existenci.

*„Prázdnota = pleroma (plnost všeho) znamená naprosto zřetelně, že ontologická realita je 'prázdna' ode všech určení, jak fyzikálních, tak ontologických, tak axiologických. Prázdnotu, nebo to, co je plné všeho, nemůžeme nijak určovat, vymezovat, hodnotit.“*⁹⁰ Ve skutečnosti záleží na ní samé, na nás, jaké hodnoty si udrží, jaké bude v rámci své existence rozvíjet. Je možné, že upevnění těch základních a kladných hodnot je otázkou budoucnosti. Je možné, že stále na to nejsme připravení. Ale Bondy věří, že v budoucnosti bude možné se opřít o pevné základy. *„Můžeme, jak jsem již častokrát řekl, vidět jedinou její absolutní dokonalost v její absolutní nedokonalosti = nedokonanosti. Neboť to znamená, že má ještě nekonečně možností ke zdokonalování na všech úrovních a ve všech ohledech před sebou.“*

Doufejme tedy, že se dokáže ve svém samopohybu dopracovat až tam, kde „by se dalo žít“⁹¹. Bondy však zdůrazňuje, že ontologická realita nesmí být brána za svatou. Říká: *„Je zcela nesakrální a nám jde dnes právě o určení místa lidstva i jednotlivce v této dokonale nesakrální skutečnosti.“*⁹² Přiznáme-li ontologické realitě hodnotu pleromatu, bude dle Bondyho přenesena ze sekundární pozice do popředí. A takové místo jí vskutku náleží.⁹³

⁸⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 362

⁸⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 371

⁸⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 364

⁸⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 365

⁹⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 361

⁹¹ viz kapitola 5.2 Eschatologie aneb proč trvale žít, str. 46

⁹² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 308 - 309

⁹³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 364

Ontologická realita tedy nemusí být omezena časovou přímkou. Čas je pojem, který sama realita o sobě obsahuje. Samozřejmě fyziologické hodiny není možné zastavit, ty jsou nám zřejmé. Přesto člověk je omezen časem i v době, kdy by ho vlastně jako omezení pociťovat vůbec neměl. Například v přírodě vůbec čas nehraje roli. Vše je součástí všeho. Lidé pouze s touto skutečností neumí pracovat a žít. Nedokážou nazírat na neohraničenost svých možností ve skutečnosti, ve světě. Pokud ontologická realita obsahuje vše, její hranice neexistují.

V porovnání s ontologickou realitou, v nesubstanční ontologii dochází Bondy ke svému „pobavení“ k závěru, který sám nazývá „trojjedností“. „*V nesubstanční ontologii místo toho zjišťujeme rovnici prázdnota = plnost všeho = jevení se, kterou ovšem je lépe chápat jako vzájemnou implikaci.*“⁹⁴ Tyto tři pojmy se prolínají a existence jednoho bez druhého není možná. V žádném případě zde ani nedochází k silovému napětí.

„Věčné, neměnné Pravdy v nesubstanční ontologii neexistují a opravdu je prostě nemožné najít v ní pro ně místo.“⁹⁵ Protože vše se vyvíjí a mění. Není možné stát stále v jednom kruhu a být determinován stejnými principy. Navíc takové pravdy musí být pochopitelné pro každého a pro vše, nemít podobu tajemství. To vyvolává pouze zmatek a nejistotu. Ve svobodě nemohou být ontologická určení.⁹⁶

Je tedy nutné porozumět více nesubstančnímu modelu a roli ontologické reality v ní.

---

⁹⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 363

⁹⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 312 - 313

⁹⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 384

4.4 KONCEPCE NESUBSTANČNÍ ONTOLOGIE

Pojetí nesubstanční ontologie jsem se v této práci dotkla již mnohokrát. Bondy vidí možnost oproštění člověka od rigidního a strnulého života bez života v pochopení, že žádná omezení ve svém životě nemá. Existují jediné ta, která si člověk sám stanovil svým slepým přijímáním. Nad člověkem nestojí nikdo, ani žádná imateriální substance. Je sám ve své svobodě tvůrcem dění ve světě a ve svém životě především.

4.4.1 Struktura nesubstanční ontologie

Bondy nabývá předpokladu, že i nejjednodušší jednotlivina je strukturovaná.⁹⁷ Tím, že ontologická realita samovznikla už jako strukturovaná, má přednost v tom smyslu, že její vznik je „*nenutný, nahodilý, 'akauzální' ve smyslu hovorového jazyka, nenadeterminovaný, nepředurčený.*“⁹⁸ A co víc, její energie je nekonečná. Není ničím omezená, nestupňuje ani neklesá.⁹⁹ To je pro filozofii velkou předností. Není opředena dokonalostí jako nestrukturovaná ontologická realita teologie. Bondy uvádí příklad „úplné entropie“, která je fyzikálně naprosto shodná a tím se nemůže dále měnit a zaniká.

Co považuje za důležité je to, že struktura má svůj samopohyb. Tento samopohyb vychází z vnitřních vztahů, ne zvnějšku strukturované entity,¹⁰⁰ a proto se může stále vyvíjet, rozvíjet, pohybovat. Není nečinná a nestagnuje.

A zdá se, že se vyvíjí stále kupředu, nejen po lineární stupnici, ale zasahuje do mnohem komplexnějšího okruhu vývoje, „*má tendenci k vytváření stále složitějších vazeb a složitějšího uspořádání.*“¹⁰¹

Bondy je v tomto ohledu velmi optimistický. Komplexní vývoj v nesubstančním modelu ontologické reality znamená, že existuje budoucnost, ve které stojí za to žít a v níž má cenu žít. „*A žít, to neznamená ukončení procesů, ale naopak jejich potencování. Žít neznamená ukončení dějin, ale jejich další a lepší rozvíjení.*“¹⁰² Ontologická realita má před sebou další vývoj. Lidé nejsou na vrcholu, ale mají před

---

⁹⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 302

⁹⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 303

⁹⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 235

¹⁰⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 304

¹⁰¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 305

¹⁰² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 307

sebou ještě pořádný kus cesty. Jejich vývoj je stále komplikovanější, a oni musí porozumět všem cestám v jejich komplexnosti.

4.4.2 Nesubstanční ateismus a nesubstanční theismus

A tím se také dostáváme k Bondyho tématu ateismu a teismu. Bondy považuje za důležité, aby vedle sebe mohly existovat theismus a ateismus, teologie a filosofie. Přiznává, že člověk „je svou přirozeností tupec.“¹⁰³ Trvá mu hodně dlouho, než pochopí základní principy bytí. Vrací se ke svému výkladu nesubstančního pohledu na skutečnost z dřívější doby, a mění tehdejší tvrzení, že jediným správným východiskem pro veškerou filozofii je ateismus. Přiznává, že si neuvědomil „tu do očí bijící skutečnost, že nesubstanční filosofie nevede logicky k 'bohu filosofů', a že tudíž ani ateismus ... není její jediná a nutná logická konsekvence.“¹⁰⁴ V nesubstanční filozofii Bondy spatřuje místo pro teismus i ateismus. A dodává: „A tím jsem asi udělal druhý největší objev svého života.“¹⁰⁵ Bondy ve svém modelu nesubstanční ontologie našel tu spojnicu mezi tenkou linií filozofie a teologie. Propojuje velmi obezřetně a jemně oba pohledy na celé jsoucnost.

„V nesubstančním pojetí světa stojí ateismus i theismus – ebeny filosofie a teologie – před celou řadou základních otázek, které jim oběma jsou společné, o něž jim oběma jde. ... I v nesubstančním vidění světa filosofie a teologie si zachovávají svá specifika a ateismus je stejně možný jako theismus. ... Ateismus a theismus nemůžeme už chápat jako kontradiktorní, ale jako komplementární dvě stránky lidského pojetí skutečnosti.“¹⁰⁶ A to je opravdu velký krok pro zarytého ateistu, jakým Bondy byl. V tomto ohledu se nám nabízejí další otevřené dveře teologie, které mohou v rámci uvedeného komplexního vývoje rozšířit, možná i urychlit vývoj člověka či ontologické reality vůbec. Člověk se nakonec nemusí vyhranit svým názorem pouze na jednu stranu. A některé pochybnosti nechávat za zavřenými dveřmi. Lidská svoboda nemusí být omezena jediným názorem a pohledem.

---

¹⁰³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 229

¹⁰⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 229

¹⁰⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 229

¹⁰⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 230

5. TŘETÍ ČÁST

V této poslední části práce se zaměřím na otázku nalezení smyslu života, a jak ho lze dle Egon Bondyho docílit. A lze-li ho vůbec nalézt.

Bondy říká: „*Možnost vydobýt smysl existence člověka je dána jedině tehdy, když člověk změni svůj vztah k ontologičnu, pozná svůj kontext v něm a rozhodne se pro nebo třeba i proti, ale prostě ví a rozhodne se.*” Pokud takové rozhodnutí neučiní, poté smysl své existence ztrácí a velmi negativně ho to ovlivňuje. „*A ono úsilí může vyvinout ovšem jen tehdy, neztratí-li či znovunalezne-li ontologičnu adekvátní perspektivu, tj. vlastní perspektivu ontologična. Neboť ta je identická právě i s perspektivou člověka, lidského druhu stejně jako celého konkrétního universa.*“¹⁰⁷ Člověk tedy musí poznat sám sebe, bytí kolem sebe a jeho řád. A v neposlední řadě kontext člověka a světa v ontologické realitě. Nerozhodnout se vidí Bondy jako vrchol neetičnosti – je to styl nynějšího konzumního člověka.

Dovedeme si docela lehce představit, že dnešní člověk nepocituje tu touhu po smyslu. Že v této oblasti prostě rezignoval. Ale jak je to možné? Co mu v takové pasivitě vyhovuje? Jednoduchost, zdánlivá bezproblémovost? Možná člověk nechce jednat, jelikož se bojí chyb.¹⁰⁸ Protože člověk je bytost omylná a těch chyb a omylů vykoná vskutku nadměrně. O tom není pochyb.

Ale přiznejme si, že každý cítí vnitřní tíhu otázek, proč na zemi, v tomto světě, žije a jaký úkol na něj zde čeká. Bondy říká, že člověk svým úsilím o nalezení smyslu existence vstupuje do prostoru etiky a také tak jedná. Ale ne vždy od začátku rozpozná, zdali je jeho jednání eticky přípustné či nikoli, jelikož jedná v subjektivním hodnocení dané situace.

5.1 ETIKA VE SMYSLU

Bondy konstatuje, že člověk musí poznat, že není středem veškeré ontologické reality, tak jako poznal, že zeměkoule není středem vesmíru.¹⁰⁹ Takové poznání člověka zřejmě zklame, ale čím dříve si to uvědomí, tím rychleji bude moci změnit kurz svého nového vývoje. Či ho alespoň započít. Ale prozatím si tento fakt velice nerad připouští.

¹⁰⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 115

¹⁰⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 118

¹⁰⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 90 - 91

Sedí si tak na svém ego vrcholu a vydává příkazy. Chce, aby mu podléhalo vše, co ho obklopuje... Ale vše má své zákony a možnosti. Nejde zde o ovládnutí, ale o soužití. Člověk své možnosti využívá a směřuje špatnou cestou. Dobývá namísto toho, aby se staral. Určuje věci násilím a ovládnutím, místo aby je vedl láskou. Hodnoty a etické chování vidí v panování, místo ve vzájemné harmonii, altruismu a solidaritě. A protože „vládnutí“ či „ovládání“ je spojeno se samotou, člověk se cítí ztracen a „*má potřebu a snahu dát svému životu smysl.*“

Jediné, na co momentálně člověk zapomíná, je otevřít oči a poznat, kde je jeho pravé místo v ontologickém kontextu. A že právě sesedne-li ze svého imaginárního vrcholu, může začít kráčet po cestě poznání a přetváření sama sebe. „*Jeho pravdou není petrifikovat se se zarputilou zaslepeností jako 'koruna tvorstva', ale překročit se, překonat se a v tomto sebepřekonání afirmovat to skutečně lidské, oproštěné od subhumánního, posthumánním postbiologickým.*“¹¹⁰ Jeho úkolem je najít sebe sama a seberealizovat se v dnešním světě. Ale ne tím pozlátkem, o kterém jsme se zmiňovali výše, ale opravdovou hodnotnou činností a konáním, s jehož pomocí dosáhne smysluplné existence.

Bondy říká: „*Zásadně můžeme říci, že tam, kde není vyžadována a dobývána otázka smyslu, není prostor etiky, ale různého jiného... Tím, že člověk nezapadá do samozřejmosti bioty, nenalézá smysl ve vlastní holé existenci a jejích projevech, byť jsou jakkoli libé.*“¹¹¹

Je samozřejmé, že nelze žít jen na úrovni přežívání. Je bezpodmínečně nutné zabývat se intenzivně sám sebou. Což ale neznamená zabývat se vlastním blahem, Bondy dodává. Ale jak si můžeme všimnout, to je pro každého v dnešním světě na prvním místě.

Člověk musí obrátit svůj zřetel k něčemu nadindividuálnímu. „*Bez překročení vlastní živočišné ulity není možno se vůbec dostat k řešení otázky smyslu a tím k lidské seberealizaci.*“ Dospělý (či vyspělý) člověk pociťuje nutkání k takové seberealizaci sám ze sebe, „*sám ze své lidské zkušenosti.*“¹¹² Dodala bych sám ze své vnitřní lidské podstaty. Musí si uvědomit vlastní odpovědnost za jednání a činy. I v rámci příkazů a norem je člověk stále svobodnou bytostí a je zodpovědný za své jednání. Nezáleží na

¹¹⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 90 - 91

¹¹¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 91

¹¹² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 92

tom, zda jde o diktaturu, náboženství, mír, válku – etika a zodpovědnost jdou spolu ruku v ruce.

Bondy dodává: „*Etická záležitost je jediné zodpovědnost k poznávané pravdě.*“¹¹³ Poznávat ten „pravý“ smysl života.

Je také možné, že otázka po smyslu je špatně kladena. Bondy říká: jelikož zde není žádné původní ontologické určení, je jasné, že zde neexistuje ani žádný prvotní smysl.¹¹⁴ Člověk má pocit nenaplněnosti, nutnosti dosáhnout nějakého cíle, ještě ke všemu neznámého. Bondy se ptá po jádře, středu vzniku takových otázek a pocitů.¹¹⁵ „*Co mě zajímá, je paradox, že lidstvo tu skutečně patrně nějakou úlohu má – úlohu ve světě, v němž nenalézám kategorii smyslu, ve světě, který chci vidět analyzovaný jen racionalisticky a vědecky.*“¹¹⁶ A přesto racionalismus a věda nejsou tím jediným pohledem, který může poznání smyslu odhalit. Jak jsem již uvedla v druhé části, ratio a tajemství jde ruku v ruce. Jedno obsahuje druhé. Nelze nahlížet na život jen v jedné linii.

Pro člověka je důležité najít smysl života, a pokud má k tomu využít všech dostupných prostředků poznání, ať tak učiní. Hledání důvodu, proč tu na světě žít a proč být součástí všeho a jak vlastně veškerá ontologická realita se sebou souvisí, je obrovský balík otázek čekající k rozbalení. Jestliže nechceme ustrnout ve ztracenosti, musíme najít smysl, proč žít.

---

¹¹³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 100

¹¹⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 134

¹¹⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 135

¹¹⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 136

5.2 ESCHATOLOGIE aneb proč trvale žít

Bondy nevidí eschatologii jako „jednu ze součástí nějakého náboženského učení či náboženského pohledu na svět, ale rozumím tím ontologickou situaci, „v níž se dá žít““. ¹¹⁷ Vezměme tedy eschatologický čas jako metaforu pro život, který již prožíváme, či který začíná v určité fázi lidského života. Život, v němž se dá žít, musí přeci začínat již v tomto životě. Pro Bondyho je to zřejmé jak ontologicky, tak axiologicky. ¹¹⁸ Nevidí mezi lidským životem a životem, v němž se dá žít (tedy eschatologickým) propast smrti. Je mezi nimi klíčový rozdíl – lidský život je ze základu smysluplný svou biologickou stránkou a reprodukcí. Na druhé straně život, v němž se dá žít, je naplněn psychologickou, sociální a spirituální jednotou, povznáší lidský život do vertikální úrovně.

Bondy je tedy přesvědčen, že život, v němž se dá žít, musí začínat už v tomto životě. ¹¹⁹ Protože kdybychom žili jen tím způsobem, jak se žít nedá, jaký smysl by naše existence měla? Už pouhá naděje, kterou zde Bondy vykalkuloval, že „může klíčit stav, v němž se dá žít“ již nyní, dává životu určitou naději k nalezení tohoto smyslu. Přeci celé lidstvo dosud nežilo proto, aby putovalo na cestě k nedosaženému, lépe řečeno životně nedosažitelnému cíli.

Bondy tedy poukazuje na to, že eschatologický čas je tomu lidskému vlastní i nevlastní. Tím, že začíná už v našem životě, je vlastní. Je jeho součástí, i když možná prozatím ne zřejmě rozpoznatelnou. *"Nevlastní tím, že je současně v podstatě 'z jiného světa a života'. Stav, v němž se dá žít, stav eschatologický, organicky klíčí a má půdu pro toto klíčení v tomto životě a světě, a přitom je cosi kvalitativně jiného, změněného, proměněného a vyššího."* ¹²⁰

5.2.1 Zlo a hřích

Takovým kořenem, proč se tu nedá žít, je existence zla. Je to důvod, že v tomto světě a životě se nedá být. ¹²¹ „To, že naše vlastní síly jsou ty nejslabší a že k vítězství nad zlem je potřeba milosti, to by mohlo být příslibem toho, že je zde mezi naším stavem

¹¹⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 213

¹¹⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 205

¹¹⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 205

¹²⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 206

¹²¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 207

*a stavem eschatologickým zpětná vazba.*¹²² Bondy se zamýšlí nad tím, že k boji nad zlem by mohla stačit skromnost v činech a naslouchání. Boj a přemáhání zla není to, o co by měl člověk usilovat. Moc a síla zla spočívá v jednotlivých činech lidí. Člověk sám není schopen vyhrát nad silou kolektivního zla.¹²³ K tomu, aby zlo mohlo být zapomenuto, je nutné přetvořit sama sebe. Neodpovídat zlu zlem, to se poté člověk dostává do začarovaného kruhu. Tím, že se člověk zaměřuje spíše na to zlé, co ho v životě potkává a ne na to dobré, se vzdaluje také od nalezení a pochopení smyslu života. *„Třeba zlo nepřipravenosti najít a uchopit skutečný smysl života, a tudíž neschopnosti pochopit pravou skutečnost ontologična, které vede k drásavým vnitřním tragédiím. To je zlo velmi veliké a velmi hluboké a souvisí s 'porušeností' daleko víc než nemoce a smrt či zabíjení a utlačování, jakkoli jsou tyto věci nejčastěji zdrojem našeho naříkání.*¹²⁴ To je, dle mého názoru, velmi hluboká a aktuální myšlenka pro člověka žijícího v postmoderním světě. Člověk není schopen se vyrovnat sám se sebou, se společností, připadá si nicotný a ztracen ve světě... Kdyby byl schopen začít nazírat na svůj život z druhého, třetího a jiného úhlu než dělá doposud, takové pocity křivdy proti sobě samému by se mohly rozplynout.

Dle Bondyho nikdo tak úplně nedokázal odpovědět, odkud se zlo bere a jak se s ním vypořádat. Jak filozofie, tak teologie se vždy odkloní k jednomu vysvětlení a nenabízejí komplexní odpověď ani vysvětlení či návod. Ale je vůbec možné dát komplexní a úplný návod, jak zlo odstranit z našich životů? Nestalo by se už tak tedy dávno? Možná všechny tyto postupy jsou "správné", jen stále nebyly uvedeny do praxe. Anebo zlo má na světě úkol, který ještě nebyl zdolán.

5.2.2 Provázanost zla a eschatologie

Kdyby zlo neexistovalo, člověk by totiž nepociťoval takovou touhu po milosti a „lepší životě“. *„Neboť kde není reálnosti zla – nač eschatologie a v čem by spočívala? Není-li svobodné vůle – nač eschatologie a v čem by spočívala?*¹²⁵ Ovšem - bylo by velmi nízké uvažovat o zlu jako pouhém nástroji k přetransformování lidského vědomí a činnosti.

---

¹²² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 208

¹²³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 209

¹²⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 209

¹²⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 216

Ale zamysleme se - kdyby neexistovalo zlo, jak by člověk pocítil svou svobodnou vůli, kdyby se nemusel rozhodovat mezi dobrem a zlem? V takovém případě by člověk vždy konal dobro a zlo by bylo pouhým slovem. Nebo "důsledky činu" by vlastně neexistovaly. To, co by se odehrávalo, by byl pouhý fakt. Nikdo by se neohlížel na to, co způsobil, nebo by neuvažoval nad svými dalšími kroky.

Bondy přímo říká, že, *„ontologie, v níž by nemohla být organicky zakotvena eschatologie, ontologie, která by neměla eschatologický rozměr a neviděla eschatologický čas, ontologie, která by postulovala nebo zjistila, že neexistuje eschatologický prostor, a proto eschatologii neměla, by byla ontologií aktivního samozániku, byla by přirozeně korunována aktivním samozánikem alespoň nejvyšších etází ontologické struktury.“*¹²⁶ A zde Bondy vidí problém, se kterým se filozofická teologie či theistické filozofické systémy, držící si substanční model světa, potýkají. Představa o nutné ontologické substanci - Bohu - a z této substance **nutně** vycházející existence ontologické reality, světa, je v rozporu s otázkou svobodné vůle i s interpretací zla.

Bondy nachází řešení zmíněných otázek za jediného předpokladu: ***"Nenutné existence ontologické reality. Z možného vzniká možné (jako ontologicky nové). Z nutného nevzniká nic (ontologicky nového), protože je v něm již vše obsaženo. Je to tedy otázka samovzniku ontologické reality, která je klíčem i k reálnému myšlení o eschatologii.“***¹²⁷

Svobodná vůle v sobě skrývá nenutnost, a tudíž možnost volby. Bondy říká, že v nenutnosti je v zásadě větší možnost realizace, inovace či rozvíjení. To, co je podmíněné nutností, má svoji ohraničenost, je předem určeno, jak bude vypadat. Improvizace není možností. Ontologie musí vnímat eschatologii, jinak by byla ontologií samozániku. V podstatě by neměla pro co existovat.

Jsoucno, které "samovzniklo", má dle Bondyho v sobě svůj vlastní zdroj věčnosti, i kdyby jeho existence měla minimální časový rozměr. ***„Nenutný vznik ontologické reality (který je jádrem nesubstančního ontologického modelu), který nedovoluje úvahu o nutně nejlepším ze všech možných světů, umožňuje však i odpovědět na otázku existence zla tak, že nic nekamuflujeme a neodvysvětlováváme,***

---

¹²⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 217

¹²⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 217

protože zde můžeme přiznat zlu ontologickou realitu.“ Bondy zde vidí rozpor mezi dokonalým Bohem a nedokonalým světem, kde je zlo přítomno. Při existenci nedokonalé substance, ve které je možnost zla přípustná, již rozpor nenalezneme, jelikož zde nevládne dokonalost. Existence zla může být i podmíněna, aby zde byla možnost k rozvoji, k rozhodnutí se pro konání dobra. Nedokonalá substance, jejíž vznik je nenutný, tedy poté obsahuje vše - dobro, zlo, svobodnou vůli i eschatologický rozměr - a není ničím podmíněna. *„Jen v případě, že je svobodná vůle a že zlo je ontologicky reálné jakožto zlo (a ne jen privace dobra apod.), má úvaha o eschatologii reálnou podobu a má význam. Protože jen za těchto předpokladů má eschatologie nějaký smysl, může znamenat něco reálného a umožňuje nekamuflovanou možnost upnutí naděje.*“¹²⁸

Bondy nachází na otázku zla jednoduchou odpověď. **Připouští, že jakákoli ontologická realita není dokonalá "v metafyzickém smyslu" a je "nedokonaná v ontologickém slova smyslu".** Při takových podmínkách je existence zla přípustná a naprosto legální. Zlo není naším subjektivním pocitem. Opravdu je přítomno, procházíme "zlými" situacemi jak sami osobně, tak kolektivně jako lidstvo. To, co prožíváme každý den, je opravdové. Jak říká Bondy: *"Zlo je objektivní a má ontologický statut.*“¹²⁹

A proto je pro Bondyho těžké přiznat existenci Boha jakožto dokonalé substance, kdy odraz světa (jakožto božího stvoření) této dokonalosti pramálo odpovídá.¹³⁰ Což je naprosto srozumitelné pro každého člověka. Je to jedna z prvních otázek, přijde-li na debatu o Bohu a stvoření. Bondy přirovnává existenci zla k překážce, která se musí v životě překonat. Ba více, zlo tu je právě proto, aby bylo překonáno. Tím, že se budeme jej snažit zdolat, pracujeme na životě, ve kterém se dá žít. Překonání zla, vnějšího, ale zejména vnitřního, toho, co svírá člověka, by mělo být jednou z podstat smyslu života.

Dle Bondyho ale musíme uznat zlu jeho pravou existenci. Jen v takovém případě můžeme začít pracovat na jeho odstranění. A můžeme tím dojít k naplnění eschatologického času. *„Eschatologický rozměr je transcendentální rozměr naší reality. Tím ale je její vlastní hnací silou! Přinejmenším hnací silou lidské reality!*“¹³¹. Bondy

---

¹²⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 218

¹²⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 219

¹³⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 220

¹³¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 221

vysvětluje, že lidé musí zlo odstranit pro to, aby byli schopni začít žít v životě či vnímat život, v němž se dá žít. Musí to udělat pro sebe sama, aby zmizely i ty nejvnitřnější lidské boje a neštěstí.

A nakonec se Bondy táže, zdali se eschatologický stav týká ontologické reality už nyní. Kdyby tento stav trval už od počátku, rozuměj „*od samého samovzniku ontologické reality jako její přirozený rozměr*“, znamenalo by to, že „*že ontologično má v sobě imanentní axiologickou stránku!*“¹³² Bondy však pokračuje, že toto nelze empiricky dokázat. Pouze na to mohou velcí tvůrci, zvířata a rostliny poukazovat. Jak poukazují? A jak je možné, že by tuto axiologicko-eschatologickou stránku neviděl či nepociťoval každý? Bondy zde uvádí jako příčinu antropocentrismus.¹³³ Samozřejmě, že lidstvo ztratilo mnoho ze svého nevědomého poznání rozvojem technické civilizace a jejím pohroužením se do světa moderních výtobytků. Je zcela zřejmé, že se člověk odvrátil od vnímání čehokoli jiného než sebe sama a svého blaha. A tento čistě materialistický postoj se musí změnit.

---

¹³² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 187

¹³³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 187

5.3 JAK BONDY VNÍMÁ BOHA

Egon Bondy byl vždy velkým zastáncem ateismu a filozofického zkoumání světa. Jednodušeji řečeno se více méně pohyboval na poli vědeckém. Z Bondyho veškerých spisů lze jasně pochopit, že představa Boha je pro něj velmi těžko přijatelná. Bůh, jakožto dokonalá bytost, Bondyho bez nadsázky zcela irituje. Jakého Boha by Bondy přijal, či začněme lehčeji, akceptoval?

V *Juliiných otázkách* odkrývá propojení filozofie a teologie a jejich možné vzájemné doplnění.¹³⁴ Otázka Boha je pro něj stále velmi citlivým tématem. Ale z pohledu nesubstanční ontologie se odkrývá pro něho do té doby ne zcela zjevná pravda, a také možné nové otázky.

Bůh teologů je v teismu nejvyšším možným jsoucnem. Bondy se pozastavuje nad tím, že i v takovém případě to neznamena, že Bůh universu velí, či ho v jakémkoli případě determinuje. Bondy jasně podtrhuje svůj odpor k jakémukoli determinismu. „Jeho“ Bůh je Bohem tvořivým, proměnlivým a činným. Musí tomu tak být, protože není určeno předem, jaký bude zítřek či další minuta. Proto Bondy říká: „*NICMÉNĚ NESVEDU 'ROZHODNOUT SE' PRO THEISMUS,*“¹³⁵ jelikož theismus je svázán mnohými pravidly o Bohu dokonalém a tudíž pro Bondyho stagnujícím. Kde není prostor ke změně a činnosti, není svoboda. A takového Boha Bondy odmítá, k takové teologii nemůže přilnout. Bondy také přiznává, že polemiky kolem Boha a jeho činnosti není jeho nejsilnější stránkou, a je sám sebou překvapen, k jakým myšlenkám a závěrům dochází: „*Nejsem zajisté v tomto hájemství doma a nikdy jsem netušil, že o tom budu psát a že to budu brát smrtelně vážně. Ale nesubstanční vidění světa skutečně dělá tyto věci relevantními a musíme je brát vážně, zvláště když nesubstanční theismus konečně umožňuje zbavit se i antropocentrismu, jenž na biblické tradici tak vadí.*“¹³⁶

Bondy může uznat jen takového Boha, který universu neurčil žádný osud, kterým by nyní procházel dle předepsaného řádu. A tak se tomu může dít pouze v nesubstančním modelu. Říká: „*Bůh v nesubstančním pojetí skutečnosti je bůh*

¹³⁴ viz kapitola 4.1.1 Tenká linie mezi filozofií a teologií, str. 29

¹³⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 240

¹³⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 238

skutečně živý a žijící: jeho sebetvořením samovznikla i ontologická realita, i když dobře chápeme, že to neimplikuje pantheismus. ... Bůh je vždy plně inkarnovaným životem ontologické reality a nebuzeruje ji, ale neustále ji vyzývá k životu.“ Bůh je tedy uvnitř reality, stejně jako ona se skrývá v Bohu. Jako dvě samostatné jednotky a přeci vzájemně propojené. *„Ontologická realita v nesubstančním atheismu vypadá i vystupuje theomorfně, ale není to bůh, je to jen 'jakoby bůh'. V nesubstančním theismu tento problém odpadá, zde skutečně jedná bůh. A jedná! Zasahuje a pomáhá – a garantuje svobodu v zodpovědnosti a riziku.*“¹³⁷ Takového Boha Bondy nazývá živým Bohem: *„Bůh je s životem, a ne nad životem. Bůh není vše. Není ontologická realita. Není život sám. Ale je s ním, je vždy tam, kde je život, byť i nejelementárnější a nejsmutnější, není jeho tvůrcem a soudcem, ale jeho mohutnou podporou a druhem v bolesti – snad jednou alespoň – v radosti.*“¹³⁸ Touto úvahou tedy Bondy dochází k Bohu, který není „nad“ člověkem, nestojí nad ním jako vládce. Stojí ale „s“ ním. Stojí při člověku jako partner. Takový Bůh nejedná podle stvořitelského plánu, který již dopředu rozhodl a popsal. Jedná dle principu svobody, zodpovědnosti a rizika.

Pro Bondyho představuje dosažení cíle to samé, co dosažení konce. Říká, že i bez cíle může mít ontologično (Bůh) smysl. Tímto smyslem je právě cesta, která ke smyslu směřuje či vede. Pokud ontologično tento cíl nepotřebuje ve své dokonalosti a dokonání mít, je na konci své cesty. Není už kam dále směřovat. *„Pro Boha dokonalého právě svou neustálou nedokonalostí, která umožňuje neustálé zdokonalování, je možnost dosažení a vytvoření smyslu nepochybně dána.*“¹³⁹ Pokud není cíl, není kam jít. Poté universum existuje jen proto, aby existovalo. *„Řečeno nejprostším způsobem, je smysl to, proč je možno žít.*“¹⁴⁰ Je to stálý rozvoj životních hodnot, vnímání života z jeho pozitivní stránky, a tím i utváření smyslu.

V dějinách universa se ale se stavem, kdy je naprosto absolutně možno žít, nesetkáváme.¹⁴¹ Člověk se v každé své životní situaci, v každém svém životním mezníku, snaží pokročit dále. V žádné z nich ještě nebyl spokojený natolik, že by ji neměnil. Na jednu stranu to ani není možné, poněvadž se situace stále přetváří. I přesto

¹³⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 237 - 238

¹³⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 320

¹³⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 186

¹⁴⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 186

¹⁴¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 186

si ale status člověk udržet může. Proč není nikdy natolik spokojený, že by v něm mohl zůstat věčně?

Bondy tento stav nazývá výhledem, který „je pro nás přímo bezpodmínečně nutný, máme-li vůbec obstát na světě a ve světě.“¹⁴² Je nutností, aby člověk měl před sebou výhled něčeho dobrého a pozitivního. Něčeho, k čemu může směřovat a k čemu má cenu tíhnout. Jestliže člověk přijme Boha jako svého partnera a ne jako vládce, nebude již v životě ztracen. Nebude na své cestě osamocen.

5.3.1 Osobní bůh versus živý bůh

Bondy naráží na křesťanskou tradici a víru Boha, kterého nazývá "osobním". Říká, že víra v osobního Boha je stagnací a není tím pravým zdrojem víry. Osobní Bůh a evangelijní mýtus dle Bondyho odvrací člověka od životní síly.¹⁴³ Dle Bondyho je mýtus o osobním bohu jen malichernou pověrou. Tento bůh "věru nebyl víc než 'větší člověk', idol odvozený člověkem z člověka."¹⁴⁴ Tento idol představuje Ježíš. Ježíše považuje Bondy za mýtus stejně jako osobního boha.

Naopak Bondy vyznává živého Boha: „Živý bůh je ten bůh, který je jediné možné a jež hledat má právo lidský cit, spiritualita, umění i filozofie.“¹⁴⁵ Bondy pojímá jako jediné životní stanovisko a východisko, jak vnímat svět, theocentrismus. Už jím není antropocentrismus, člověk není tím středem, nejde o něj. Člověk a jeho vztah a láska k živému bohu je východiskem života. Ale otázkou je, co vlastně víme o tomto bohu kromě toho, že k nám promlouvá, doslova nás „oslovuje“?

Bondy říká, že živý bůh oslovuje každého osobně. Každý může být osloven jiným způsobem, protože cesty božího slova jsou různorodé. Můžeme je spatřovat v universu, v přírodě, v druhých lidech. Bondy se také pozastavuje nad úkolem svědomí, ale nepřipouští mu žádnou velkou úlohu v otázce poznání či promlouvání Boha k člověku. Ale člověk se dovídá něco o Bohu tam,... kde je konfrontován s konci a počátky, tam, kde poznává, že prohrál a že je pouze v rukou milosti. A je tu nejen v sázce život, ebeny, život věčný (neboť co my víme, zda skutečně není život věčný dán

¹⁴² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 186

¹⁴³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 266

¹⁴⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 268

¹⁴⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 267

jen za určitých podmínek?).¹⁴⁶ Člověk je v tomto poznání omezen. Může se spoléhat jen na svou víru.

Živý Bůh se setkává s člověkem, aniž by mu něco přikazoval či nařizoval, udával zákony pro jeho život. Potkává se s ním, oslovuje ho, jak v aktu soudu tak i aktu lásky, pokory i v naději. Pro člověka je setkávání s tímto bohem existenciální nutností. Před Bohem se jeví jeho opravdovost a osobnost ve své nahotě. Bůh nás vidí takové, jací doopravdy jsme. Nemůžeme mu nic nalhávat, tak jak to s oblibou děláme u sebe samých. Bondy tu obchází křesťanskou tradici a líčí zde Boha bez jakékoli náboženské základny. Živý Bůh se od Osobního liší jednou pro Bondyho velmi podstatnou věcí. A to tím, že člověku nenadiktoval předpis chování a života. Setkává se s ním osobně a rozmlouvá, ale psané zákony mu nedává. Nechává lidskou vůli svobodnou.

5.3.2 Bůh živý je bohem milostivým

„Bůh je živý Bůh, i když ho suše definujeme jako 'X' celku ontologické reality. I když netrestá a neodměňuje, pomáhá – způsobem, který filosoficky těžko odkryváme.“¹⁴⁷ Zde Bondy naráží na hranice filozofie a počátku hranic teologie, anebo lépe řečeno k jejich propojení. Živý Bůh je ten, který pomáhá - v jakém slova smyslu? K čemu ontologická realita, respektive my lidé, potřebujeme dopomoci?

Bondy uvádí, že v dnešním světě dochází k jedné z největších proměn lidstva. Je to nejen největší proměna, ale také velmi rychlá a pružná a zasahuje do všech oblastí ontologické reality. Bondy tuto proměnu nazývá "dílem". Jako střed tohoto díla vnímám, že lidé docházejí k určitému poznání. K poznání, že nutnost začít se chovat diametrálně rozdílně než doposud je naprosto nezbytná. A takové dílo,... které *musíme dělat jen my, ten nový mohutný ethos může zázračným způsobem dovést k obnovení lidskosti...*¹⁴⁸

A o obnovení lidskosti jde v dnešní společnosti především. Ta se z lidí vytratila ruku v ruce s pokorou. Vezměme si tuto úvahu z druhé strany. Lidé ztratili veškerou víru a obrátili se zcela k materiální stránce svého života. Přestali dbát jeden o druhého a svět se otřásá pod tíhou hádek, násilí, válek, nejistot a nenávisti. Takový postoj

¹⁴⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 268

¹⁴⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 193

¹⁴⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 193

člověku nesvědčí a nepodporuje ho v žádném rozvoji. Je srozumitelné a logické, že pokud se podstatná stránka v chování člověka opět nezmění, vývoj bude směřovat k sebedestrukci. Docházíme tedy k Bondyho obnovení lidskosti. Bondy vidí, že sám světský život k obnovení lidskosti nemá prostředky, a Bůh formou milosti může dát lidem potřebnou podporu. Živý Bůh tuto podporu "dodává" člověku velice specifickým a pro každého intimním způsobem. Bondy mluví o tzv. „jasu vevnitř“.¹⁴⁹

„Ten jas vevnitř je podivná věc, je to stav radostného klidu ve veliké hloubce. V tak veliké, že ji člověk často nevnímá, že o ní ani neví, že v něm je. Může se stát, že o ní neví celý den, a dokonce ani celou noc. ... Nemůže se dost dobře vážně zlobit a i zlobí-li se někdy výjimečně, ví, jak je to směšná bouře na lžici vody, a ovšem se stydí.“¹⁵⁰ Jas vevnitř je přesně ta hranice, která filozofickou půdu pomaličku opouští. Není pro něj žádné objektivní, empirické vysvětlení.

Přesto je člověk přesvědčivým důkazem o jeho existenci. Pocit, kdy cítíme nevýslovnou lásku, kterou bychom plnou náručí mohli rozdávat. Člověk by si jistě takový pocit ponechal napořád, ale bohužel ještě s ním neumí pořádně zacházet. Tento jas přichází jako pomoc člověku, aby ho podpořil v jeho lidském chování a solidaritě. V takové chvíli člověk cítí neurčitý pocit smyslu života, ale netuší, kam ho přiřadit. Do žádné škatulky, které si ve svém životě vytvořil, prostě nezapadá. Můžeme se ptát po jeho vzniku či existenci, můžeme ho zkoumat, ale těžko nacházíme jeho počátek. A těžko se dohadujeme, proč se zase vytrácí. Řekněme, že filozofie takové tajemství prozatím odkrýt nedokáže. Proto Bondy zlehka pootvívá dveře teologii: *„Čekají mě hrozné věci, vím to nepochybně, neboť poznání není dosud ukončeno a na cestě se střídají období blažená a pásma očišcová. Ba hůř než očišcová... Pod povrchem či v nevědomí – ale co vlastně všechno tam není? Je tam úplně všechno? A jen se to vybavuje? Nebo tam je vlastně jen málo, a to podstatné člověk získává shůry?“¹⁵¹*

V těchto několika odstavcích je cítit vyložená hloubka a víra člověka. Vzhledem k Bondyho odstupu od božské substance jsou tyto věty naprostým odevzdáním se do rukou „mystických“. V životě, kdy Bondy cítí, že vše, co vykonal, je nicotné, pociťuje tento jas vevnitř jako „cennost života“. Přiznávám, že je to člověku zcela přirozené, dosáhnout takového bodu, kdy cítíme vlastní malost a naše nitro je otevřené novému

¹⁴⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 171

¹⁵⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 196

¹⁵¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 197

poznání. Domnívám se, že tehdy můžeme teprve začít poznávat nevědomou stránku naší bytostné existence. Přesně té, kterou Bondy uváděl na začátku, důležité k přetvoření lidské bytosti. „*Když poznávám hluboce svůj život jako prohraný a vím, že nemám sil učinit, aby prohraný nebyl, poznal jsem náhle – ale ve skutečnosti to asi bylo pomalu – , že můj život může mít cenu jedině z milosti.*“ Bondy je hluboko zasažen svým poznáním milosti. Vnímá, že jedině milost může jeho životu dát smysl. Přestože tuší, jak silné pocity přináší dosažení milosti, přiznává, že netuší, kdy milost přijde a jak je možné jí dosáhnout či si ji zasloužit.¹⁵² Milost k člověku přichází, aniž by si ji zasloužil či vyprosil, a především, když ji neočekává. Milost se nedá ničím oklamat ani nahradit. Její síla změní člověku život, a odloučení od ní může být nemilosrdně kruté.

5.3.3 Smysl života v milosti

Každý člověk tedy v sobě nese své hříchy, svou část kolektivního zla. Je si toho dostatečně vědom a každým dnem prožívá svůj osobní boj sám se sebou. Jak ale tento boj může skončit? Bondy se ptá, jak se člověku dostane smíření - *"vírou? Hlubokým, opravdovým vzdáním se všeho? Nejhlubší pokorou? Metafyzickou láskou? Jak můžeme být očištěni, zachráněni? Je to v úzké souvislosti s problémem nalezení smyslu života.*"¹⁵³ Ten se nám nikdy nevyjeví jako zodpovězená otázka. Můžeme nanejvýš vycítit to hluboké ticho, pokoru a klid, když se ho dotýkáme.

Bondy říká: „***Smysl života si nevymyslíš, nepřikážeš, nedáš si ho ani nikým namluvit (či jen nakrátko v nějaké politické či jiné psychóze), ani se smyslu života nedoděláš prací, usilováním, dobrých skutků konáním, ba ani obětováním se pro cokoli... Neboť život sám, běda, není smyslem sám o sobě, ani kdyby byl věčný – život není pro nás nejvyšší hodnotou.***"¹⁵⁴ Jak Bondy uvádí, všechny tyto činnosti jsou jistě cenné a bohublé a se smyslem souvisí. Ale dle něho tímto smyslu nedocílíme. Není žádný předepsaný návod, jak smyslu docílit a jakými skutky se k němu přiblížit.

Člověk může konat mnoho dobra, a přesto se cítit prázdny a beze smyslu. Bondy tedy dochází k závěru, že pokud veškerá činnost člověka ho nevede ke smyslu života,

---

¹⁵² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 200 - 201

¹⁵³ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 272 - 273

¹⁵⁴ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 272 - 273

*"může ho obdržet jedině v milosti. A v milosti náhle všechna lidská díla a snažení jsou nic a nula – a smysl je tu náhle dán v samotné holé absurditě milosti."*¹⁵⁵

Je tedy veškeré snažení a cílevědomé konání ničím? Přeci právě svou činností, láskou a odevzdáním se svému poslání a Bohu nalézáme svůj smysl života. Může to být ale také "chvilkový smysl života", relativní, ne absolutní.

Milost je od všeho konání odloučená. Kdy a proč přichází, nelze odhalit. Ale člověk je jí naprosto odevzdán. Respektive řečeno, naprostým odevzdáním sama sebe dochází člověk k milosti. Nelze si to poručit, ani říci. Bondy tvrdí, že se to jednoduše "podivně stane".¹⁵⁶ Člověk bude naplněn novým poznáním: „*Náhle obsah či výsledek obyčejného kauzálního procesu 'vypadá jinak',... dostane jakoby nové předznamenání, je tím, čím je jako článek kauzálního řetězu, ale kvalitativně to tomu neodpovídá (a jistě tu není nějaké přecházení kvantitativních změn ve změnu kvalitativní). Může se tak projevit milost – i 'prokletí'.*¹⁵⁷ V této zajímavé úvaze Bondy poukazuje na to, že dosažení milosti může mít dvě podoby, a člověk ji nemusí vnímat jako milost. Ba dokonce může být velmi zmatený a ztracený. Milost přinese do života člověka tak nesmírnou změnu, že to bude znamenat dočista vykojení z jeho přirozených rituálů. „*Může tak náhle povstat víra – i dojít k situaci zbavení všeho. Tyto události jsou ne porušením 'přírodní zákonitosti', ale průnikem jiné roviny zákonitosti ...*“¹⁵⁸

Došli jsme tedy k poznání, že neexistuje žádný návod, jak milost získat, podmanit si ji, vyhrát či vyprosit. Lidská bytost je milosti naprosto odevzdána, nepodmíněně. Důležité je, aby o ni usiloval člověk, aby k ní směřoval. Můžeme to vnímat jako tápání ve tmě. Ale jaký větší dar nás může potkat, nalezneme-li to světlo, ten jas, který tak bytostně známe a potřebujeme.

I přes takové uvědomění Bondy říká, že není „*křesťanem, a získávám-li ke křesťanství větší úctu, než jsem měl kdysi, přece dosud nikterak netoužím se jím stát. Věci, které zažívám, nejsou specifikou křesťanského vědomí a svědomí.*“¹⁵⁹ Tyto úvahy mají základnu i v dalších světových učeních, o která se Bondy aktivně zajímal.

---

¹⁵⁵ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 272 - 273

¹⁵⁶ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 274

¹⁵⁷ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 275

¹⁵⁸ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 275

¹⁵⁹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 202

5.3.4 Bondyho zážitek víry

Bondy nadále ve své knize popisuje zásadní zážitek, který je velmi hluboký, a troufám si říci, že otvírá další dimenze jeho filozofického uvažování a postoj k víře a Bohu.

„Srdce má své důvody, které rozum nezná.“

Bondy touto větou míní poznání domova. Uznává, že člověk, který věří v Boha, našel domov. Tento člověk není, ani nemůže být, nikdy ani nikde ztracen, protože celý svět, celý vesmír, veškeré stvoření je pro něj domovem. Nazývá tento pocit "velikým důvodem srdce."¹⁶⁰ A je to zcela pochopitelné, jelikož člověk, který má domov, má místo, kam se vždy může vrátit, které jej přijímá a nikdy neodmítne. Najít domov v Bohu je pro člověka jeho jediná jistota bezpečí a útěchy.

"Ten, jenž nemá víru v boha, nezná, co je to být doma. "

Mít víru v Boha, znamená mít domov. Znamená to také milovat Boha, milovat svůj domov. Bondy říká, že i když pocítujeme strach z Boha, i tehdy milujeme. Člověk, který lásku k Bohu nemá, postrádá tu opravdovou čistou lásku. Vše, co na tomto světě milujeme, je odrazem lásky k Bohu. Kdo se snaží lásku předstírat, ubližuje sám sobě především a zůstává mu jen prázdné místo a bolest v srdci. Ač sebevíc touží milovat, jeho láska bude vždy pouze povrchním citem, ve kterém nebude mít žádnou sílu ani podporu.

"To je převeliký důvod srdce. Neboť toužíme po lásce."¹⁶¹

Mít víru v Boha přirovnává Bondy k zázraku. Protože je to jediná láska, která bude vždy opětována...¹⁶² O boží lásku k nám se nemusíme strachovat, Bůh nás bude milovat vždy.

Bondy dále popisuje nejzazší důvod srdce: *„Ten, jenž má víru v boha, poznává v této lásce milost a nabývá důvěru ve spasení. ... V lásce, milosti a víře je život toho, jenž má víru v boha, naplněn jistotou smysluplnosti, i když třeba ani za nehet nechápe*

---

¹⁶⁰ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 259

¹⁶¹ Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 259

¹⁶² Egon Bondy, Sv. II., Juliiny otázky a další eseje, str. 259

a nevidí, v čem by ta smysluplnost – ve světě a životě tak nesmyslném, jako je náš svět a život – mohla být. ¹⁶³

Ve víře a milosti živého boha lze nalézt klid a podporu v aktivním rozvíjení lidské přirozenosti a osobnosti. Důležitým faktorem je, že takový člověk ve své činnosti nebude nikdy osamocen a ponechám napospas. Činorodé, aktivní hledání a poznávání světa a starání se o něj povznáší lidskou bytost. Jeho láska a víra jsou cestami, které ho intuitivně a neklamně povedou za poznáním smyslu života. Kéž by našel sílu a odvahu tak učinit.

---

¹⁶³

Egon Bondy, Sv. II., Juliány otázky a další eseje, str. 260

6. ZÁVĚR

Závěrem této práce bych nejdříve ráda rekapitulovala jednotlivé části.

V první kapitole práce popisují Bondyho pohled na člověka v dnešní době. Bondy pojmenovává fyziologický život na zemi biotem. Na vrcholu této živé přírody stojí člověk, který je tím nejrozvinutějším článkem života. Alespoň tedy měl by být. Člověk má to štěstí, že byl obdařen mnoha smysly, rozumem, emocemi, možnostmi dorozumívání, a v neposlední řadě je přizpůsoben k životu ve společnosti, nikoli v samotě.

Je však zřejmé, že i přes možnosti, které jsou mu dány bezpodmínečně, není schopen plnohodnotného života na zemi a jeho "vrchol" se zdá být spíše utrpením než radostným prožitkem.

Bondy však vidí v člověku ještě další možný potenciál rozvoje k "lepšímu člověku". Jeho vize spočívá v negování biotu a v rozvoji lidského intelektuálního. Nejprve se zaměřuje na naprosté negování negované fyziologické podstaty člověka, aby již intelektuálně nepodléhalo jeho instinktivním pohnutkám. Nakonec je však zde možnost, že i bios má stále určité rezervy, které nebyly odhaleny nebo které byly využity nesprávným směrem. Intelektuálně by tedy nemuselo být omezeno biosem v případě jeho dalšího rozvoje.

Dle mého názoru je zde zřejmé, že člověk musí nalézt v těchto dvou podstatách rovnováhu. Odstranění biosu by mohlo být pro člověka zničující. Avšak zaměří-li se na jeho správný rozvoj a směr, nemusí ho nadále brzdit ve vývoji jeho dalších částí lidské bytosti.

Intelektuálně má zajisté skryté rezervy. Člověk se na určitou dobu zastavil ve slepé uličce a jeho pohled je mírně zaslepen. Člověk si je vědom svých limitů v životě, poznává svět kolem sebe, snaží se mu porozumět. Bohužel se mu to plně nedaří. Otázka zní, v čem je člověk tak determinován, co ho činí tak uzavřeným a slepým? Člověk se musí plně otevřít životu, jeho možnostem, a nebát se, co pozná. Poznání nemůže být přeci horší než to, co momentálně stejně prožívá.

Bondy říká, že jednou z podmínek dosažení možnosti poznání je úplná socializace člověka. Nemíní tím socializaci ohraničenou zákony a příkazy, ale svobodné individuální lidské soužití ve skupině dalších individuí. To je pro Bondy ta skrytá

rezerva biotu, na které stále musí pracovat. Zde jsou schované rezervy, jejichž zanedbání brání intelektuálnímu v dalším rozvoji.

Tato úvaha se mi zdá být velmi logická a skutečná. Člověk potřebuje žít ve společenství. Ale bohužel tak moc, jak ho potřebuje, je také schopen ho ničit. Naučili jsme se spolu žít tak napůl. Lidé dokážou lidem pomoci, tak jak jsou schopni jeden druhému ublížit. Zde se nachází hluboký rozpor v člověku, v jeho jednání a chování.

Člověk se musí naučit žít sám se sebou, a žít ve společenství s ostatními v míru a naprostém respektu k životu všeho, co ho obklopuje.

Druhá část práce popisuje Bondyho pojetí ontologické reality v modelu nesubstanční teologie. Bondy byl životním ateistou. Avšak přeci jen hledal možný dialog mezi ateismem a teologií. Pro Bondyho je však těžké přijmout věčného a dokonalého Boha. Nenalézá ve světě nic, co by bylo dokonalé. A už vůbec ne něco, co by mělo atribut věčnosti.

Říká tedy, že ontologická realita obsahuje veškeré jsoucno minulé, přítomné i budoucí. Není ničím omezena, ani prostorem, ani časem. Ani věčností. Nemůže být omezena, jelikož se stále vyvíjí. Kdyby již obsahovala dokonalost a věčnost, ustrnula by v nonaktivitě a jednoduchosti.

V nesubstančním modelu ontologické reality spatřuje Bondy možnost, jak filozofie a teologie mohou stát vedle sebe a vzájemně se doplňovat, ne si odporovat. Oba postoje se zabývají stejnými otázkami lidského života. V nesubstančním modelu člověk zůstává svobodný ve svých činech, ale zároveň se může opírat o spirituální stránku osobnosti. Jeho možnosti nemají hranic. Záleží pouze na něm, na jeho uvědoměném a svobodném rozhodnutí, jak s tajemstvím života bude zacházet.

Dle mého názoru je nesubstanční model pro člověka velmi dobře přijatelný a pochopitelný. Člověk je součástí všeho, a vše obsahuje i protiklady. Není možné utvořit žádné závěry, jelikož vnímáme, že sami nejsme hotovi. Člověk opravdu ještě nedošel na konec své cesty. Otázkou zůstává, jestli je vůbec možné takového "konce" opravdu dojít. Nalézáme nové otázky a hledáme další řešení. A Egon Bondy ve své filozofii člověku ukázal, že pro odpovědi nemusíme jít pouze jednou cestou. Každý odlišný pohled má pro člověka silný a důležitý význam a kolem žádného z nich by neměl projít bez povšimnutí.

Víra, láska a milost jsou stěžejními atributy třetí kapitoly. Bondy odmítá ovšem víru v osobního boha, jenž je bohem křesťanských náboženství. Věří v Boha živého, který k lidem promlouvá, je jejich partnerem a nedává zákony, kterých je nutné se v životě držet. Živý bůh ponechává člověka při jeho pouti životem naprosto svobodného.

V *Juliiných otázkách* Bondy přichází se svým zásadním životním zážitkem "jasu vevnitř". Tento jas proměňuje člověka, a jeho poznání se mění. Bondy chápe, že jeho veškerá činnost je nicotná, pokud tento jas postrádá. Nedokáže uhadovat, odkud se tento jas bere, nelze o něj žádat ani si rozkázat ho cítit. Je však silnou motivací a vnitřní stránkou člověka. A především tento jas je součástí milosti a odrazem nepodmíněné lásky, a ty jako takové tvoří život, v němž se dá žít. Tím pocítíme, že je možné žít a ne přežívat. Dává nám smysl naší existence, jelikož po obdaření milostí se už nezdá být nikterak nicotná.

Lze říci, že na otázku smyslu života neexistuje jedna jediná správná odpověď. Kdyby taková byla, jistě by už dávno byla probádána a nebyla by takovým tajemstvím. Domnívám se, že život, jakým procházíme, nás uspokojuje svými krátkodobými smysly, které se střídají a proměňují. Jelikož jsme bytostmi svobodnými, musíme se ze své perspektivy rozhodnout, zdali se necháme ukolébat zdánlivým pocitem uspokojení nebo budeme pokračovat dále v cestě za poznáním.

Dokud nebudeme znát vnitřní jas, který k nám naprosto nepodmíněně přichází a jehož sílu jsme doposud nepoznali, nemůžeme najít klidu či přesvědčení, že jsme smyslu života dosáhli. Překonávání zla vnějšího, ve společnosti; překonávání zla v nás, uvnitř sama sebe; víra v živého boha, který stojí s námi a ne nad námi; dokázat přijímat a rozdávat lásku bez jakýchkoli podmínek; to jsou možnosti, jak spoluvytvářet smysl života. Není to seznam věcí, které člověk musí dělat. Jsou to činnosti, které přetvářejí člověka, ovlivňují a vytváří radostné společenství, a jsou to známky aktivní činnosti, která vede dále a nestagnuje na jednom místě. Smysl života k nám přijde v milosti, neočekávan a nevyprošen. Mezitím můžeme pracovat na sobě samém jako na člověku, který může žít ve světě, ve kterém stojí za to žít.

7. POUŽITÁ LITERATURA:

- Egon Bondy – Juliiny otázky a další eseje, 2., opr. vyd., Praha: DharmaGaia, 414 str., 2007, ISBN 978-80-86685-22-9
- <http://egonbondy.info/1-biografie>, <http://egonbondy.info/1-biografie/11-bondyho-zivotopis-ve-slovníku-ceskych-filosofu/%C5%BDivotopisy>
- <http://egonbondy.info/1-biografie>, <http://egonbondy.info/1-biografie/11-bondyho-zivotopis-ve-slovníku-ceskych-filosofu/%C5%BDivotopisy>

8. ABSTRAKT

Pražáková, K. *Smysl života v Juliiných otázkách*: České Budějovice 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Prof. Dr. K. Skalický, Th.D.

Klíčová slova: smysl života, biologično, intelektuálno, překročení lidskosti, nesubstanční teologie, filozofie, teologie, jas vevnitř, živý bůh, víra, milost.

Práce se zabývá hledáním smyslu života člověka v dnešní době z hlediska filozofického a teologického dle Egona Bondyho. Bondy vidí člověka jako biologickou a intelektuální jednotu, ve které pomyslně dosáhl vrcholu svého vývoje. Tento "vrchol" však musí člověk dle Bondyho překročit a obnovit svou lidskost, aby nezůstal rigidně stát na jednom místě, na kterém momentálně není šťastný a kde stojí beze smyslu.

Bondy přichází s termínem "nesubstančního modelu" ontologické reality, ve kterém se snaží nalézt společnou cestu pro teologii a filozofii. Tím vnímáme také u Egona Bondyho vývoj od ateismu k přijetí tzv. živého boha. Bondy přichází k názoru, že víra člověka v Boha a obdržení milosti dává lidskému životu pocit naplněnosti, který člověku dneška tolik chybí. Poodhaluje svůj spirituální zážitek "jasu vevnitř", ve kterém pociťuje, že smyslu života není člověk schopen dosáhnout činností či si jej přikázat. Pouze ho může s pokorou očekávat.

9. ABSTRACT

Pražáková, K. *Smysl života v Juliiných otázkách (The Meaning of Life in Julia's Questions)*: České Budějovice 2013. Diploma thesis. University of South Bohemia, Faculty of Theology, Department of Theological Disciplines. Supervisor Prof. Dr. K. Skalický, Th.D.

Key words: the meaning of life, biology, intellect, transcending humanity, non-substance theory, philosophy, theology, splendour inside, living God, faith, grace.

The thesis deals with search for the meaning of human life in present time from the philosophical and theological point of view of Egon Bondy. Bondy perceives a human being as a biological and intellectual unity in which the peak of evolution has been reached. However, as to Bondy, this 'peak' has to be overcome, humans have to transcend and renew their humanity, otherwise they would get stuck at the place momentarily reached where they are not happy and stand without any meaning.

Bondy brings the concept of a 'non-substance model' of ontological reality, in which he attempts to find a common path for both theology and philosophy. This way we can also follow Egon Bondy's development from atheism to the acceptance of 'living God'. Bondy reaches the opinion that human faith in God and the reception of grace offer person's life the feeling of fulfilment which contemporary humanity has been so much lacking. Bondy hints at his spiritual experience of 'splendour inside', where he could feel that the meaning of life cannot be reached by one's own activity or just 'ordered'. The meaning of life can only be humbly expected.